

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

VERSLAG ONDERZOEK BEGROTINGEN GEMEENTEN 2024

Directoraat-Generaal Openbaar Bestuur en Democratische Rechtsstaat

Directie Bestuur, Financiën en Regio's

Afdeling Regelgeving, Toezicht en Monitoring

Den Haag, Juni 2024

Inhoud

Voorwoord.....	3
1. Samenvatting.....	4
2. Resultaten Begrotingsenquête 2024	7
a. Algemene vragen: vraag 1 en 2	7
b. Sociaal domein: vraag 3 t/m 10	16
c. Andere beleidsterreinen: vraag 11 t/m 13	24
Uitvoeringskracht: vraag 14 en 15.....	29
3. Relevante ervaringen voor 2025	34

Bijlagen

Bijlage 1: Vragenlijst enquêteonderzoek gemeentelijke begrotingen 2024

Bijlage 2: Toelichtingen bij vragen enquêteonderzoek gemeentelijke begrotingen 2024

Bijlage 3: Resultaten representativiteit deelname gemeenten

Voorwoord

In dit verslag wordt gerapporteerd over de uitkomsten van het enquêteonderzoek naar de gemeentebegrotingen 2024. Het enquêteonderzoek is sinds 2015 jaarlijks uitgevoerd en was van 2015 tot en met 2021 voornamelijk gericht op de drie decentralisaties (3D's) binnen het sociaal domein. Vanaf het jaar 2022 is de begrotingsenquête breder van opzet. Er zijn algemene vragen over de begroting opgenomen, en vragen over de Omgevingswet, het Klimaatakkoord, en de woningbouwopgave. De begrotingsenquête over 2024 bevat daarbovenop ook vragen over de uitvoeringskracht van gemeenten, gezien de algemene krapte op de gehele arbeidsmarkt.

De begrotingsenquête vormt voor BZK een instrument om geluiden op te halen bij gemeenten en om meer kleuring en duiding te krijgen bij de beschikbare financiële datagegevens. Het kwantitatieve en langlopende karakter van de begrotingsenquête maakt het tevens mogelijk om antwoorden te vergelijken en de trend over de jaren heen inzichtelijk te maken. Ook bieden de toelichtingen die gemeenten geven bij de vragen een goed inzicht in het verhaal achter de cijfers. Zowel BZK als de provinciale toezichthouders gebruiken de antwoorden om informatie te verkrijgen over de financiële positie van gemeenten en over ontwikkelingen op beleidsterreinen die de financiële positie van gemeenten raken. Enkele resultaten van de begrotingsenquête – van vragen waar de uitkomst voldoende eenduidig was – worden ook gebruikt voor het Integraal Overzicht Financiën Gemeenten, waarmee het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) de Tweede Kamer informeert over de financiële positie van gemeenten.

Het enquêteonderzoek naar de gemeentebegrotingen 2024 is eind 2023 – begin 2024 uitgevoerd door BZK met medewerking van de provinciaal financieel toezichthouders. Dit verslag rapporteert over de uitkomsten van het onderzoek op basis van de 222 ingevulde digitale vragenlijsten. Hoofdstuk 1 bevat de samenvatting hiervan. In hoofdstuk 2 volgt een algemene conclusie, en in hoofdstuk 3 wordt ingegaan op onderzoekservaringen die relevant zijn voor het geval een vergelijkbaar enquête-onderzoek opnieuw wordt uitgevoerd voor de gemeentelijke begrotingen 2025.

1. Samenvatting

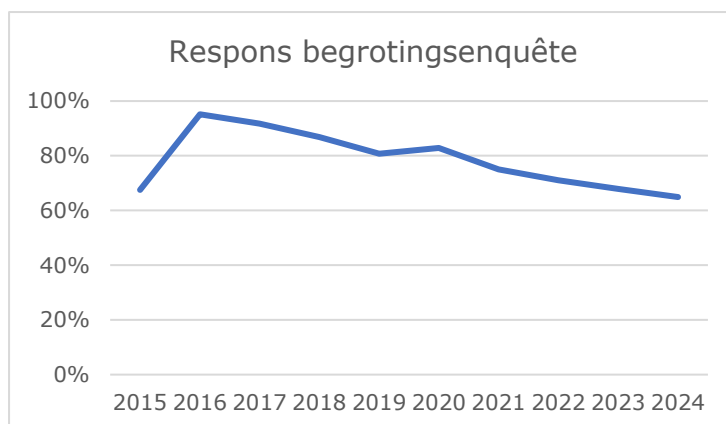
Opzet en respons

Het verslag dat voor u ligt is alweer het tiende onderzoek naar de gemeentebegrotingen. Dit jaar zijn er vragen toegevoegd over de uitvoeringskracht van gemeenten. Hiermee is de begrotingsenquête op te delen in vier onderdelen:

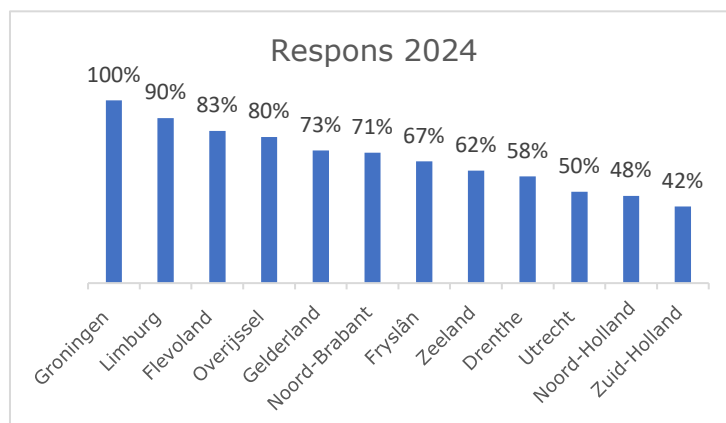
1. Algemene vragen: vraag 1 en 2
2. Sociaal domein: vraag 3 t/m 10
3. Andere beleidsterreinen: vraag 11 t/m 13
4. Uitvoeringskracht: vraag 14 en 15

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) voerde in samenwerking met de provinciaal toezichthouders het onderzoek eind 2023 – begin 2024 uit. De communicatie met de gemeenten liep via de provinciaal toezichthouders. Van de 342 gemeenten in 2023 hebben 222 gemeenten de enquête ingevuld (65%). Het respons is hiermee wat lager dan voorgaande jaren en volgt de dalende trend van het respons sinds 2016. Het lagere respons van 2015 is overigens te verklaren vanwege het niet deelnemen van de provincie Flevoland, Noord-Brabant en Utrecht. De verdeling van de respons is te zien in figuur 2.

Om te controleren of de respons representatief is, is er gekeken naar de kenmerken en verdeling van deelnemende gemeenten en niet deelnemende gemeenten. Zo is er gekeken naar de gemeentegrootte, de sociaaleconomische structuur, of de gemeente valt in de Randstad of regio en tot slot de financiële positie uitgedrukt in de BBV-kengetallen (netto schuldquote gecorrigeerd voor doorgeleende gelden, solvabiliteitsratio, structurele exploitatie ruimte, grondexploitatie en belastingcapaciteit). Uit de resultaten blijkt dat de deelnemende gemeenten een representatief beeld geven. Er zijn geen grote verschillen in de verdeling en kenmerken van deelnemende en niet deelnemende gemeenten. Wel blijkt dat de begrotingsenquête relatief meer is ingevuld door gemeenten uit de regio (72%) dan uit de randstad (48%). Voor meer informatie zie bijlage 3.

Figuur 1. Respons begrotingsenquête 2015-2024

Figuur 2. Respons begrotingsenquête per provincie

Beelden die deze begrotingsenquête laat zien

1. Algemene vragen

Gemeenten doen vaker ingrepen in de begroting en meerjarenraming.

In vergelijking met de enquête van vorig jaar moeten meer gemeenten ingrepen doen in de begroting (21% in de begroting 2024 t.o.v. 9% in de begroting 2023) en/of in de meerjarenraming (51% t.o.v. 34% vorig jaar) om een evenwicht te behalen. De meest voorkomende oorzaak van het introduceren van nieuwe ingrepen in de begroting 2024 ligt bij het sociaal domein (25%). Verder worden een tekort aan inkomsten (23%) en financiële uitdagingen in overhead, zoals stijgende kosten in ICT en personeelskosten (12%) veel genoemd als oorzaak. De twee meest genoemde ingrepen om evenwicht in de begroting te realiseren zijn het uitstellen van investeringen en het verhogen van belastingen en/of tarieven. Voor ingrepen in de meerjarenbegroting worden veelal dezelfde oorzaken genoemd (sociaal domein 33%, overhead 16%), maar daarbij ook financiële uitdagingen op het gebied van verkeer en vervoer (13%). De omvang van de ingrepen, zowel in de begroting 2024 als in de meerjarenraming, varieert tussen de 1% en 5%.

Grootste financiële uitdagingen

De grootste financiële uitdaging voor gemeenten de komende jaren is de lange termijn zekerheid van het gemeentefonds (22%), gevolgd door de ontwikkelingen binnen de jeugdzorg (18%), loon- en prijsontwikkeling/inflatie (12%), Wmo (10%) en arbeidsmarktkrapte (10%).

2. Sociaal domein

Beperkte data en capaciteit voor analyses en bijsturen blijft lastig

De meerderheid van de gemeenten (58%) geeft aan dat zij op enkele onderdelen van het sociaal domein onvoldoende data en/of capaciteit hebben om grip te krijgen/houden op het sociaal domein. Het sociaal domein blijft een complex beleidsterrein met grote financiële uitdagingen. Eén op de vier gemeenten (25%) geeft ook aan op veel onderdelen van het sociaal domein te weinig instrumenten te hebben om bij te kunnen sturen.

Onzekerheid over doorvoeren van maatregelen in het kader van de Hervormingsagenda jeugd

Het merendeel van de gemeenten is begonnen met het uitwerken van de maatregelen die in de Hervormingsagenda zijn afgesproken (63%), maar is tegelijkertijd ook onzeker of met de doorvoering van deze maatregelen de uitgaven voor jeugdhulp binnen het meerjarig financieel kader van de Hervormingsagenda blijven (70%). Daarnaast geeft 23% van de gemeenten aan dat het niet haalbaar is.

Extra middelen jeugdzorg zijn nodig voor structureel sluitende begroting 2024

62% van de gemeenten geeft aan dat zij mede door de extra middelen jeugdzorg vanuit het Rijk een structureel sluitende begroting 2024 kunnen presenteren. Zonder zou de begroting niet structureel sluitend zijn. Dit is een verbetering ten opzichte van vorig jaar toen 73% aangaf dankzij de extra middelen jeugdzorg vanuit het Rijk een structureel sluitende begroting te hebben.

De komende jaren significante ingrepen nodig in de Wmo

Veel gemeenten verwachten dat er significante ingrepen nodig zijn vanwege forse kostenstijgingen in de Wmo door zowel prijs- als volumestijgingen. Voor maatwerkvoorzieningen (71%) nog meer dan voor algemene voorzieningen (57%).

3. Andere beleidsterreinen: Omgevingswet, Klimaatakkoord en woningbouwopgave

Ontoereikende raming van baten en lasten voor doelstellingen, voornamelijk incidenteel

38% van de gemeenten hebben zowel incidentele als structurele baten en lasten geraamd waarmee de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) gepaard gaat. Een grote groep gemeenten (44%) heeft alleen een raming opgenomen van de incidentele effecten en zijn voor de structurele lasten en baten uitgegaan van de reguliere

ramingen die eerder zijn gemaakt op basis van voorloper(s) van de Omgevingswet. Ten opzichte van vorig jaar is dit beeld verbeterd. Toen had 26% van de gemeenten zowel incidentele als structurele baten en lasten geraamd.

47% van de gemeenten heeft niet voldoende lasten geraamd om de doelstellingen en maatregelen van het klimaatakkoord en de energietransitie te kunnen uitvoeren. Wanneer er wel voldoende lasten zijn geraamd, zijn dit voornamelijk incidentele lasten (39%) tegenover 14% voldoende structurele lasten. Ten opzichte van vorig jaar is er wel een duidelijke verbetering te zien. Toen had 69% van de gemeenten niet voldoende lasten geraamd.

In totaal geeft 48% van de gemeenten aan dat zij niet voldoende lasten hebben geraamd om de doelstellingen van de woningbouwopgave te kunnen realiseren. Vorig jaar was dit 57%, ook hier is een verbetering te zien. Hier geldt ook dat er overwegend incidentele lasten worden geraamd, namelijk 35% tegenover 16% voldoende structurele lasten.

4. Uitvoeringskracht

Gebrek aan personele capaciteit bij gemeenten

De grootste reden voor het achterblijven van de feitelijke realisatie bij de ambities in de begroting 2023, is een gebrek aan personele capaciteit binnen eigen organisatie (40%). Zo blijkt dat bijna de helft van de gemeenten meer dan 5% van de bezetting (in termen van FTE) niet gevuld heeft en blijkt het ook lastig om deze vacatures in te vullen. Daarnaast wordt afhankelijkheid van anderen (bijvoorbeeld capaciteit bij derden zoals zorgaanbieders) als op twee na meest voorkomende oorzaak genoemd (21%). De andere terreinen waar gemeenten achterblijven in het verwezenlijken van taken en ambities zijn volkshuisvesting, het sociaal domein en verkeer en vervoer.

2. Resultaten Begrotingsenquête 2024

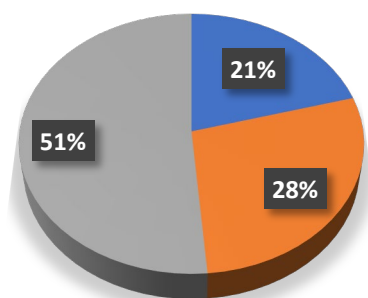
De vragen van de begrotingsenquête zijn op te delen in vier onderdelen:

1. Algemene vragen: vraag 1 en 2
2. Sociaal domein: vraag 3 t/m 10
3. Andere beleidsterreinen: vraag 11 t/m 13
4. Uitvoeringskracht: vraag 14 en 15

a. Algemene vragen: vraag 1 en 2

Vraag 1

Heeft uw gemeente nieuwe ingrepen moeten doen om de begroting 2024 in evenwicht te krijgen?

- a. Ja, onze gemeente heeft nieuwe ingrepen opgenomen in de begroting 2024.
- b. Nee, onze gemeente hoeft geen nieuwe ingrepen te doen.
- c. Nee, onze gemeente hoeft geen nieuwe ingrepen te doen in de begroting 2024, maar in de meerjarenraming zijn wel nieuwe ingrepen nodig voor evenwicht c.q. is er niet in alle jaren evenwicht.

Een groot aandeel gemeenten (72%) geeft aan dat er nieuwe ingrepen nodig zijn in de begroting 2024 of in de MJR. Dit is een hoger aandeel gemeenten dan in de vorige enquête (een meerderheid van de gemeenten hadden toen geen ingrepen opgenomen in de begroting 2023 en ook niet in de MJR). Een op de vijf gemeenten (21%) geeft aan dat er nieuwe ingrepen nodig zijn in de begroting 2024. Van de gemeenten die geen nieuwe ingrepen hoeven te doen in de begroting 2024 geeft bijna de helft van de gemeenten aan wel nieuwe ingrepen te moeten doen in de meerjarenraming om een evenwicht te creëren. In de toelichtingen die gemeenten geven lijkt de reden hiervoor voornamelijk te liggen bij het jaar 2026, ook wel 'het ravijnjaar' genoemd. Vanaf 2026 verwachten veel gemeenten tekorten vanwege de nieuwe financieringssysteem en moeten als gevolg hiervan maatregelen nemen. Ook in enkele toelichtingen die gemeenten geven bij antwoordoptie b wordt er ingegaan op 2026. Zo stellen sommige gemeenten dat er vanaf 2026 een tekort wordt verwacht, maar dat er vooralsnog geen maatregelen of taakstellingen zijn opgenomen.

Toelichting op vraag 1 antwoordkeuze a

- a) Ja, onze gemeente heeft nieuwe ingrepen opgenomen in de begroting 2024

"Er is een structurele besparing van €200.000,- doorgevoerd. Voor de begroting 2025 wordt nogmaals structureel bezuinigd. In de begroting 2024 zijn deze bedragen alvast als taakstelling opgenomen (voor 2025 €200.000,- en voor 2026 e.v. €500.000,-)."

"Onze gemeente heeft op alle programma's ombuigvoorstellen gedaan. Dit is een combinatie geweest van verhoging van lijkbezorgingsrechten en bouwleges (deze waren nog niet kostendekkend), bezuinigingen bij alle programma's. En het inzetten van SPUK's als financiering van bestaande activiteiten. Zo is de SPUK CDOKE ingezet om de huidige ambtelijke bezetting te financieren."

Toelichting op vraag 1 antwoordkeuze c

- a) Nee, onze gemeente hoeft geen nieuwe ingrepen te doen in de begroting 2024, maar in de meerjarenraming zijn wel nieuwe ingrepen nodig voor evenwicht c.q. is er niet in alle jaren evenwicht

"In de meerjarenbegroting 2024-2027 sluiten we aan bij het advies van de VNG. De jaarschijven 2024 en 2025 zijn sluitend. vanaf 2026 hebben we een tekort van €22 miljoen structureel. Dit is de helft van het gemeentelijk aandeel in de landelijke korting op het gemeentefonds van €3 miljard."

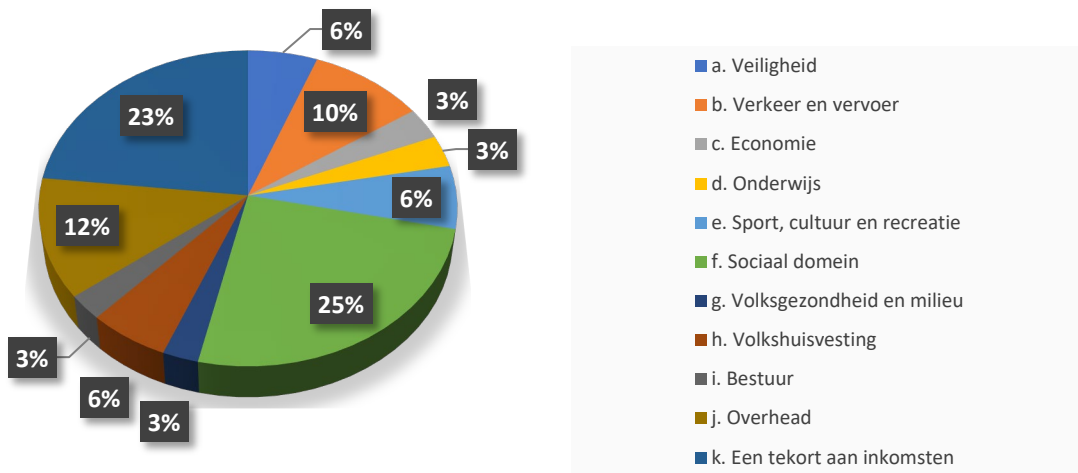
"Vanaf het jaar 2026 (ravijnjaar) hebben we enkele ingrepen moeten doen. Dit zijn voornamelijk stelposten die we hebben opgenomen omtrent het ontvangen van extra baten. Daarnaast hebben we geen indexering op onze budgetten doorgevoerd om structurele ruimte te creëren."

"Wij kiezen ervoor om de overschotten in 2024 en 2025 te benutten voor het afdekken van de tekorten in 2026 en 2027. Dat kan ruimschoots. Mocht het Rijk niet met (een deel van) de 3 miljard komen dan zullen maatregelen genomen worden richting 2028."

Vervolgvragen 1b, 1c en 1d hoeven alleen beantwoord te worden als bij vraag 1 gekozen is voor antwoordkeuze a) Ja, onze gemeente heeft nieuwe ingrepen opgenomen in de begroting 2024.

Vraag 1b

Bij welk(e) beleidsterrein(en) ligt de oorzaak (zoals lastenstijging en/of lagere baten) dat het voor uw gemeente nodig is om ingrepen te doen in de begroting 2024? (Meerdere opties mogelijk)

De meest genoemde oorzaken voor het doen van nieuwe ingrepen in de begroting 2024 (op basis van 155 antwoordkeuzes) zijn vanwege het sociaal domein (25%), een tekort aan inkomsten (23%), overhead (12%) en verkeer en vervoer (10%). Uit de toelichtingen blijkt dat het binnen het sociaal domein voornamelijk gaat om jeugdhulp/zorg. Bij een tekort aan inkomsten wordt door verschillende gemeenten de tekorten vanwege de nieuwe financieringssystematiek van het gemeentefonds vanaf 2026 benoemd, en ook algemene prijsstijgingen lijken gemeenten te raken. Bij ingrepen vanwege overhead worden oorzaken genoemd als een lastenstijging in dienstverlening/arbeidskosten (dure inhuur) en ICT. Bij verkeer en vervoer zijn weinig toelichtingen gegeven die specifiek gelden voor verkeer en vervoer, zo wordt bijvoorbeeld de algemene prijsstijging over alle programma's benoemd en de hoge inflatie op inhuur en materialen benoemd B. V en v

Als bovenstaande antwoordkeuzes worden gerelateerd aan het aantal gemeenten die deze vraag hebben beantwoord (46), dan blijkt bijvoorbeeld dat bijna 9 op de tien (85%) gemeenten het sociaal domein benoemt als een van de oorzaken voor het doen van nieuwe ingrepen in de begroting 2024. Een tekort aan inkomsten wordt door vier op de vijf (78%) gemeenten genoemd als een van de oorzaken.

Verder is er ook gekeken naar de combinaties van antwoordkeuzes. Zo worden het Sociaal domein en een tekort aan inkomsten vaak samen benoemd, namelijk 11 keer. De combinatie sociaal domein, overhead en een tekort aan inkomsten komt ook vaker terug, namelijk bij 5 gemeenten. Een tekort aan inkomsten is het meest als enige oorzaak het vaakst benoemd, namelijk 4 keer, de rest van de antwoordkeuzes worden voornamelijk in combinaties met andere antwoordkeuzes benoemd. Tot slot zijn er ook vier gemeenten die elke antwoordkeuze hebben gekozen (a t/m k).

Toelichting op vraag 1b antwoordkeuze f

a) Sociaal domein

"De kosten van de jeugdhulp blijven stijgen. Structureel ruim € 7 miljoen naar boven bijgesteld."

"De kosten binnen Wmo en Jeugd blijven stijgen."

"Het kort komt met name door verhoging van de bijdrage aan GR'en. Dit is met name in het sociaal Domein"

Toelichting op vraag 1b antwoordkeuze k

k) Een tekort aan inkomsten

"Prijsstijging over alle programma's heen en tekort algemene uitkering."

"Inkomsten uit algemene uitkering blijven achter vanaf 2026, bezuinigingsopdrachten jeugd zijn irreëel. Er komen structureel te weinig middelen bij nieuwe taken die vanuit het rijk komen"

"Teruglopende/onzekere rijksinkomsten met name voor de jaren 2026 e.v."

Toelichting op vraag 1b antwoordkeuze j

j) Overhead

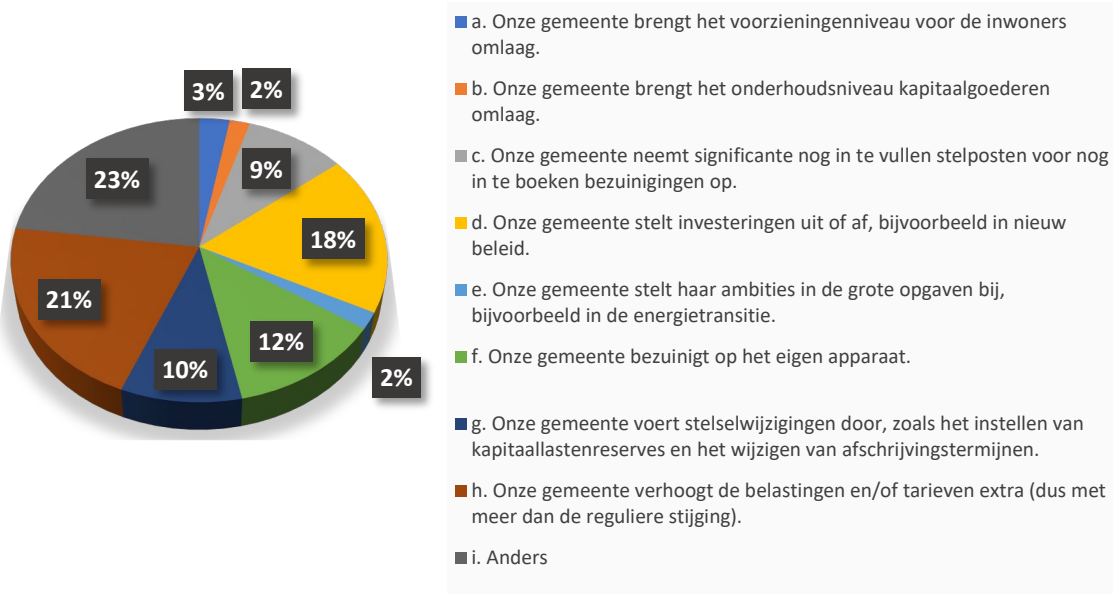
"DE stijging betreft met name ICT en dienstverlening"

"Dure (inhuur) personeelskosten i.v.m. krapte arbeidsmarkt. Steeds meer personeel nodig ivm taken die vanuit het rijk komen zonder dat daar voldoende middelen tegenover staan."

"stijging arbeidskosten ambtelijk app"

Vraag 1c

Welke nieuwe ingreep of ingrepen heeft uw gemeente gedaan om de begroting 2024 in evenwicht te krijgen?

Het meest gekozen antwoord is *anders* (23% op basis van 105 ingevulde antwoordkeuzes). Deze antwoordkeuze gaat wel voornamelijk gepaard met het doen van andere ingrepen (a t/m h). Uit de combinaties zijn geen duidelijke patronen te herkennen waaruit blijkt dat *anders* veelal met een ander specifieke antwoordkeuze wordt benoemd. Overigens hebben acht gemeenten *anders* als enige antwoordkeuze gekozen ten opzichte van de 24 keer dat *anders* in totaal is gekozen. Veel

gemeenten geven in de toelichting aan dat budgetten waar sprake was van onderbesteding in voorgaande jaren nu worden afgeraamd. Een andere gemeente geeft aan dat zij ervoor hebben gekozen om geen storting te doen in de algemene reserve. Daarnaast is er het meest gekozen voor het extra verhogen van belastingen en/of tarieven (21%) en voor het uitstellen van investeringen (18%). Bij het verhogen van belastingen wordt een extra verhoging van de OZB het meest genoemd, maar ook de verhoging van afvalstofheffing en toeristenbelasting worden aangehaald. Bij het uitstellen van investering betreft dit investeringen in de openbare ruimte, verkeer en vervoer, onderwijshuisvesting.

Toelichting op vraag 1c antwoordkeuze i

i) Anders

"We hebben budgetten afgeraamd die over de afgelopen jaren een overschot lieten zien. Daarnaast hebben we deels de inflatie teruggedraaid die al verwerkt was."

"Jaarlijks storten we middelen in de algemene reserve. Gezien de omvang van ons weerstandsvermogen stellen we voor om eenmalig in 2024 € 4,35 miljoen niet te storten in de algemene reserve. Op deze manier hebben we voor 2024 andere keuzes gemaakt en houden we een goed weerstandsvermogen."

"Structurele stelposten die als buffer in de begroting dienen, zoals de behoedzaamheidsstelpost zijn afgeraamd. Daarnaast zijn we meer offensief gaan begroten door budgetten waar in het verleden incidentele meevallers zijn gerealiseerd, structureel lagere budgetten in de begroting op te nemen. Dit betekent dus dat het risico vergroot wordt op incidentele tegenvallers."

"diverse budgetten met onderbesteding in achterliggende jaren zijn afgeraamd"

Toelichting op vraag 1c antwoordkeuze h

h) Onze gemeente verhoogt de belastingen en/of tarieven extra (dus met meer dan de reguliere stijging)

"de OZB is in 2024 verhoogd met € 1 miljoen."

"Lijkbezorgingsrechten verhoogt van circa 60% naar 75% kostendekkend. En bouwleges weer verhoogd naar 100%."

"De gemeentelijke belastingen zijn met 5% verhoogd maar voor de afvalstoffenheffing met 15%"

"De tarieven voor rioolbelasting, afvalstoffenheffing, leges grote bouwaanvragen en toeristenbelasting zijn extra verhoogd."

Toelichting op vraag 1c antwoordkeuze d

d) Onze gemeente stelt investeringen uit of af, bijvoorbeeld in nieuw beleid

"Betreft mobiliteit en onderwijs (huisvesting)."

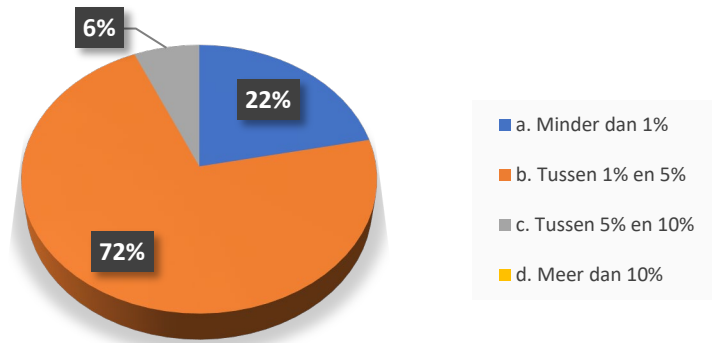
"Verkeer en vervoer (Investeringen in de Buitenruimte)"

"De renovatie/nieuwbouw van het zwembad en de nieuwbouw van een middelbare school zijn 'voorlopig' uitgesteld."

"Investeringen die we hebben uitgesteld betreffen vnl. investeringen in de openbare ruimte."

Vraag 1d

In geval uw gemeente nieuwe ingrepen doet om de begroting 2024 in evenwicht te krijgen: wat is globaal de financiële omvang van de ingrepen als percentage van de begroting?

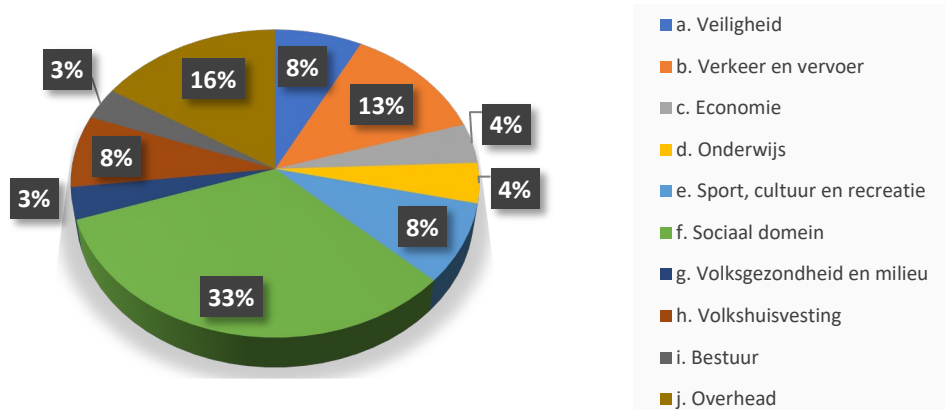

De omvang van de ingrepen om de begroting 2024 in evenwicht te krijgen ligt voor het merendeel van de gemeenten (72%) tussen de 1% en 5%. Voor geen een gemeente geldt dat de omvang van de ingrepen meer dan 10% is.

Vervolgvragen 1e, 1f en 1g hoeven alleen beantwoord te worden als bij vraag 1 gekozen is voor antwoordkeuze c) *Nee, onze gemeente hoeft geen nieuwe ingrepen te doen in de begroting 2024, maar in de meerjarenraming zijn wel ingrepen nodig voor evenwicht c.q. is er niet in alle jaren evenwicht.*

Vraag 1e

Bij welk(e) beleidsterrein(en) ligt de oorzaak (zoals lastenstijging en/of lagere baten) dat het voor uw gemeente nodig is om ingrepen te doen in de meerjarenraming 2025-2027? (Meerdere opties mogelijk)

Ook voor het ingrepen doen van gemeenten in de meerjarenraming ligt de oorzaak voor de meeste gemeenten bij het sociaal domein (33% op basis van 119 ingevulde antwoorden). Verder wordt overhead (16%) als tweede oorzaak genoemd en verkeer en vervoer (13%) als derde grootste oorzaak. Binnen het sociaal domein worden stijgende kosten in jeugdzorg vaak genoemd door gemeenten. Bij de toelichtingen bij verkeer en vervoer worden veelal geplande investeringen genoemd. In de toelichtingen bij overhead als antwoordkeuze wordt meerdere keren een tekort aan inkomsten/algemene uitkering vanaf 2026 genoemd als daadwerkelijke oorzaak in plaats van overhead, maar omdat een tekort aan inkomsten geen antwoordoptie was hebben gemeenten gekozen voor overhead. Dit is dezelfde toelichting die bij verschillende antwoordopties zijn gegeven. Dit draagt bij aan een vertekend beeld van de antwoorden. Als er namelijk naar het aantal toelichtingen wordt gekeken waar een tekort aan inkomsten wordt genoemd vanwege 2026 het ravijnjaar, zou ook dit behoren tot een van de grootste oorzaken zijn voor het doen van nieuwe

ingrepen in de meerjarenraming. Dit wordt ook meegenomen in de evaluatie van de enquête(vragen).

Als er wordt gekeken naar het aantal gegeven antwoorden ten opzichte van het aantal gemeenten (114) is er geen grote afwijking in resultaten (zoals bij vraag 1b meer naar voren kwam). Ook bij de combinaties zijn er geen eenduidige patronen te herkennen. Het *sociaal domein* is door 12 gemeenten als enige antwoordoptie gekozen en *overhead* wordt door negen gemeenten als enige antwoordoptie gekozen. In totaal hebben tien gemeenten alle antwoordopties (a t/m j) ingevuld.

Toelichting op vraag 1e antwoordkeuze f

f) Sociaal domein

"Wmo, vergrijzing en complexere zorg, en jeugdwet, nu nog incidenteel straks wellicht structureel."

"De lasten jeugdzorg zijn in 2023 flink gestegen, hier houden we in de meerjarenbegroting ook rekening mee."

"met name de kosten voor de jeugdzorg nemen fors toe door een toegenomen zorgvraag. Ook de kosten voor armoedebestrijding en regelingen voor inkomstsondersteuning nemen fors toe."

Toelichting op vraag 1e antwoordkeuze j

j) Overhead

"In principe ligt de oorzaak bij de (korting op de) 'Algemene uitkering' vanaf 2026. Echter, het beleidsveld 'Algemene dekkingsmiddelen' ontbreekt in de keuzelijst."

"De terugval in inkomsten ontbreekt hier als optie K. Dat is de grote oorzaak, de terugval van de algemene uitkering uit het gemeentefonds"

"De oorzaak ligt in de lagere uitkering vanuit het gemeentefonds, wij hebben voor overhead gekozen bij gebrek aan deze keuze."

Toelichting op vraag 1e antwoordkeuze b

b) Verkeer en vervoer

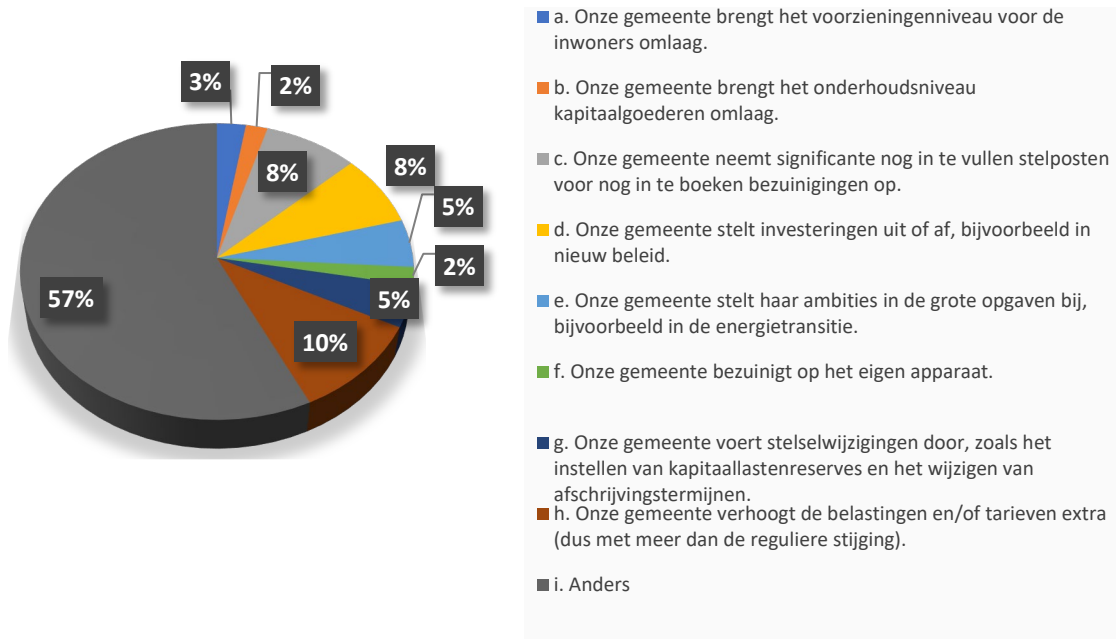
"Kosten van rente en afschrijving als gevolg van meerjarige infrastructurele investeringen"

"Veel investeringsplannen rondom mobiliteit. Aankomende grote vervangingsgolf vanwege leeftijd activa."

"Investeringsplan en verbetering verkeersveiligheid"

Vraag 1f

Welke nieuwe ingreep of ingrepen heeft uw gemeente gedaan om de meerjarenraming 2025-2027 in evenwicht te krijgen?

De meest gekozen oorzaak voor het doen van ingrepen in de begroting 2024 is *anders*. Uit de toelichtingen blijkt dat veel gemeenten (bewust) een tekort presenteren vanaf 2026 en dat er daarom (nog) geen concrete ingrepen zijn gedaan. Gemeenten geven verder aan dat hier bijvoorbeeld ook nog keuzes in gemaakt moeten worden, of gaan nog een onderzoek opzetten naar wat de (ombuigings-)mogelijkheden zijn mocht het beeld van het ravijnjaar ongewijzigd blijven. Bij deze antwoordkeuze zijn overigens de meeste toelichtingen gegeven. Hieruit blijkt dat de antwoordkeuzes mogelijk niet volledig zijn, wat wordt meegenomen in de evaluatie. Verder verhogen gemeenten belastingen en/of tarieven extra, worden er investeringen uitgesteld en worden er significante nog in te vullen stelposten opgenomen voor nog in te boeken bezuinigingen. De kanttekening die hierbij geschetst moet worden is dat in meerdere toelichtingen bij verschillende antwoordopties wordt ingegaan op de verwachte tekorten vanaf 2026 vanwege de nieuwe financieringssystematiek van het Gemeentefonds.

Toelichting op vraag 1f antwoordkeuze i

i) Anders

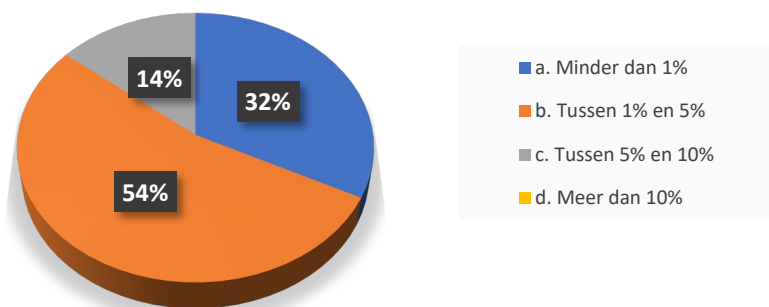
"Voor de jaren 2026 en 2027 hebben we geen sluitende begroting als gevolg van de lagere Algemene Uitkering. We hebben nog geen ingrepen gedaan."

"Wordt in aanloop naar de kadernota 2025 uitgewerkt. Hangt vooral af van ontwikkeling financiële verhoudingen vanaf 2026."

"De jaren 2026 en 2027 sluiten met een negatief saldo. Er zijn nog geen ingrepen voorgesteld. Wel is gestart met een proces om te komen tot ombuigingen. Hierover moet voorafgaand of bij de Voorjaarsrapportage 2024 besluitvorming plaats vinden."

Vraag 1g

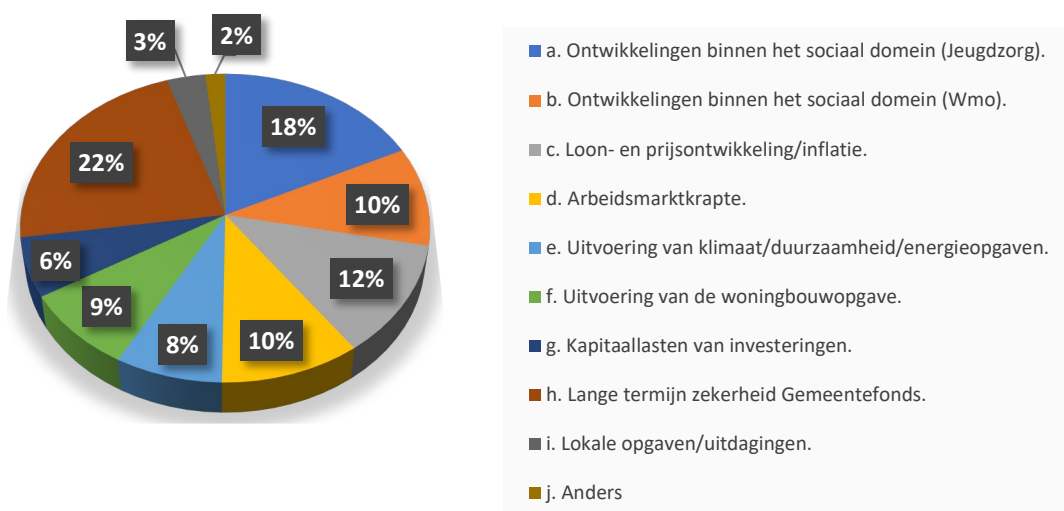
In geval uw gemeente nieuwe ingrepen doet om de meerjarenraming 2025-2027 in evenwicht te krijgen: wat is globaal de financiële omvang van de ingrepen als percentage van de begroting?

Op basis van 114 gemeenten geeft meer dan de helft van de gemeenten (54%) aan dat de nieuwe ingrepen die gedaan worden om de meerjarenraming in evenwicht te krijgen tussen de 1% en 5% ligt. Voor geen een gemeente geldt dat de omvang van de ingrepen meer dan 10% is. Bij deze vraag wordt verder geen toelichting gegeven door gemeenten.

Vraag 2

Kunt u aangeven wat de komende jaren de vier grootste financiële uitdagingen worden voor uw gemeente?

De vijf grootste financiële uitdagingen voor gemeenten zijn de lange termijn zekerheid van het Gemeentefonds (22%), de ontwikkelingen binnen het sociaal domein en dan specifiek de jeugdzorg (18%), de loon-en prijsontwikkeling/inflatie (12%), en tot slot de arbeidsmarktkrapte en de ontwikkelingen binnen het sociaal domein en dan specifiek de Wmo (beide 10%).

Bij deze vraag konden er meerdere antwoorden worden gekozen. Om de antwoorden in perspectief te zetten is het interessant om te kijken naar de verhouding van het aantal keer gekozen antwoord tegenover het aantal respondenten in plaats van ten opzichte van het totaal aantal gekozen antwoorden. In dat geval heeft maar liefst 4 op de 5 gemeenten gekozen voor de lange termijn zekerheid van het Gemeentefonds als een van vier grootste financiële uitdagingen (183 keer gekozen). Veel gemeenten hebben in de toelichtingen aangegeven dat er nog veel onduidelijkheid heerst. Dit beeld komt overeen met de eerder gegeven antwoorden en toelichtingen over de oorzaken van het doen van nieuwe ingrepen in de begroting 2024 en/of de meerjarenraming.

Toelichting op vraag 2 antwoordkeuze h

h) Lange termijn zekerheid Gemeentefonds

"Vanwege de onvoorspelbaarheid van de ontwikkeling van de diverse crisissen (waaronder woningbouw; energie; klimaat) naast de onzekerheid over de structurele middelen vanaf 2027 en de onzekerheid over de uitkomst van de evaluatie van de herijking van het gemeentefonds en het hieruit voortvloeiende financiële effect voorzien wij forse structurele financiële uitdagingen voor de komende begrotingen."

"De financiële positie van onze gemeente is tot en met 2025 solide. Maar over de periode daarna is nog veel onduidelijk. De rijksbijdrage daalt vanaf 2026 voor alle gemeenten fors. Het Rijk laat de gemeenten in onzekerheid hoe dit zich de komende jaren ontwikkelt. Ook over de herverdeling van het Gemeentefonds waaruit wij de algemene uitkering ontvangen is nog steeds geen duidelijkheid."

"door de daling van het gemeentefonds is er geen sluitende meerjarenbegroting voor de jaren 2026 en 2027. Ambities met structurele effecten zorgen ervoor dat de druk op de begroting alleen maar verder toeneemt. Dit heeft een remmend effect op de uitvoer van ambities."

Toelichting op vraag 2 antwoordkeuze a

a) Ontwikkelingen binnen het sociaal domein (Jeugdzorg)

"In de Jeugdzorg fluctueren de kosten enorm. Per casus kunnen de kosten oplopen tot tonnen per individu. Hiermee lopen de kosten fors op en overstijgen de begrote budgetten."

"Kosten Jeugdzorg nemen toe waarbij de uitdagingen is om Jeugdzorg naar de voorkant te organiseren om (mogelijk) kosten te besparen."

Toelichting op vraag 2 antwoordkeuze c

c) Loon- en prijsontwikkeling/inflatie

"loon- en prijsontwikkelingen/ inflatie worden onvoldoende gecompenseerd door algemene uitkering gemeentefonds."

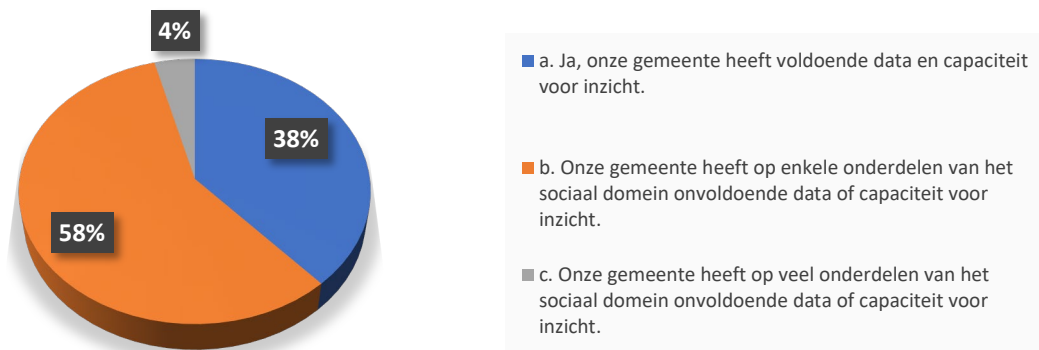
"De gemeente krijgt niet alleen te weinig vergoed voor de ambtenarensalarissen. Ook de kostenstijgingen binnen de verbonden partijen zijn veel hoger dan de stijgingen in het Gemeentefonds."

"De loon en prijsontwikkeling zorgt voor onzekerheid met betrekking tot subsidiëring van instellingen en toekomstige investeringen."

b. Sociaal domein: vraag 3 t/m 10

Vraag 3

Heeft uw gemeente voldoende data en capaciteit om analyses te doen om grip te krijgen/houden op het sociaal domein?

Ten opzichte van vorig jaar (14%) geeft dit jaar een aanzienlijk groter aandeel van de gemeenten (38%) aan dat zij voldoende data en capaciteit heeft voor inzicht in het sociaal domein. Daartegenover geeft de meerderheid van de gemeenten (58%) nog wel aan dat zij op enkele onderdelen voor het sociaal domein onvoldoende data en/of capaciteit hebben om inzicht te krijgen/houden op ontwikkelingen in het sociaal domein. Bij deze antwoordkeuze worden verschillende toelichtingen gegeven, sommige gemeenten beschikken wel over data maar niet de capaciteit, of andersom, andere gemeenten zijn bijvoorbeeld wel bezig met het in kaart brengen van data, daarnaast wordt er door enkele gemeenten nog onderscheid gemaakt tussen data en/of capaciteit in de jeugdzorg en de Wmo. De meest gegeven toelichting komt echter neer op beschikbare data die beperkt is of nog in ontwikkeling. Verder geldt voor de gemeenten die antwoord c hebben gekozen dat dit veelal gemeenten zijn met minder dan 50.000 inwoners. Toelichtingen die worden gegeven voor deze antwoordkeuze zijn dat mankracht ontbreekt of dat bij de data analyse zelf nog ruimte is voor ontwikkeling of dat hier de kennis voor ontbreekt. Voor de gemeenten die hebben aangegeven dat er wel voldoende data en/of capaciteit is worden er wel nog verschillende toelichtingen gegeven.

Toelichting op vraag 3 antwoordkeuze b:

- b) Onze gemeente heeft op enkele onderdelen van het sociaal domein onvoldoende data of capaciteit voor inzicht.

"We zijn op de goede weg. Er is veel data, er wordt gewerkt aan ontsluiting van informatie middels dashboards/rapporten. Uitgebreide analyse hierop kan nog beter. Nog niet alle informatie wordt ontsloten of actief gemonitord. Er wordt gewerkt aan doorontwikkeling."

"Er is binnen de gemeente voldoende data op het gebied van de individuele voorzieningen. Het lukt steeds beter hier grip op te krijgen en de ontwikkelingen te monitoren. Data die buiten de gemeenten om wordt verzameld is onvollediger en daardoor ook lastiger grip op te krijgen. Vooral de Jeugdzorg en de daarmee samenhangende provinciaal gemaakte inkoopafspraken en productieverklaringen van zorgaanbieders maakt dat het lastig is gedurende het jaar echt grip te hebben op de hoogte van de uitgaven in het betreffende boekjaar."

"Op Jeugd is er voldoende data en capaciteit beschikbaar. Op Wmo en participatie veel minder."

Toelichting op vraag 3 antwoordkeuze a

- a) Ja, onze gemeente heeft voldoende data en capaciteit voor inzicht

*"We hebben voldoende data en capaciteit. De vraag is wel of dit zal leiden tot grip. Er zullen namelijk diverse factoren zijn die niet beïnvloedbaar zijn en mogelijk zullen leiden tot hogere kosten. Voorbeelden: Landelijke motie P*Q voor Wmo, Hoge inflatie/stijging loonkosten zorgmedewerkers ed."*

"We hebben dashboards waarmee we wel kunnen terugkijken wat er is gebeurd, maar ze zijn niet dusdanig om te kunnen sturen. Daarvoor is capaciteit nodig en die is er niet voldoende."

"Wmo: antwoord a

Jeugd: Antwoord b.

Wij hebben een dashboard, zowel regionaal als lokaal. We zijn nog bezig om hier een verdieping in te maken zodat we hier nog meer op kunnen sturen."

Vraag 4

Heeft uw gemeente voldoende instrumenten om bij te kunnen sturen op het sociaal domein?

Bij vraag 3 is onderzocht of de gemeenten voldoende data en capaciteit heeft om inzicht te krijgen in ontwikkelingen in het sociaal domein. Bij deze vraag gaat het om het beschikbaar hebben van voldoende instrumenten om vervolgens bij te kunnen sturen als blijkt dat de ontwikkelingen in negatieve zin afwijken van de doelen. 23% van de gemeenten geeft het antwoord dat er op de meeste onderdelen van het sociaal domein voldoende instrumenten zijn om bij te sturen. Iets meer dan de helft van de gemeenten (52%) geeft aan dat er op enkele onderdelen van het sociaal domein te weinig instrumenten zijn om bij te kunnen sturen. Op basis van sommige toelichtingen lijkt er ook overlap te zijn tussen vraag 3 en 4. Er wordt verwezen naar de toelichting bij antwoordkeuze b bij vraag 3 in de toelichting bij antwoordkeuze b bij vraag 4. Verder wordt door meerdere gemeenten aangegeven dat binnen het sociaal domein de vaak open-einde regelingen moeilijk zijn om bij te sturen. Een op vier gemeenten geeft aan dat er op veel onderdelen van het sociaal domein weinig instrumenten zijn om bij te kunnen sturen. Gemeenten geven aan dat er bijvoorbeeld te weinig ruimte is om bij te sturen vanwege externe factoren (inflatie, vergrijzing, krappe arbeidsmarkt), maar ook dat 'de knoppen' waar gemeente aan kunnen draaien vrij beperkt zijn onder andere door wet- en regelgeving. Verder wordt er toegelicht net zoals bij antwoordkeuze b dat omdat er binnen het sociaal domein sprake is van een open eindregeling, het ook lastiger is voor gemeenten om bij te sturen.

Toelichting op vraag 4 antwoordkeuze b

- b) Onze gemeente heeft op enkele onderdelen van het sociaal domein te weinig instrumenten om bij te sturen

"Geen van de gegeven antwoord opties is echt passend. Antwoord b komt enigszins in de buurt. We hebben veel instrumenten maar zijn ook nog veel afhankelijk van de inhoudelijke en financiële kaders vanuit het Rijk. Dat beperkt de mogelijkheden om te sturen. Dit geldt zowel voor Jeugd als Wmo. Zo heeft het voor inwoners gunstige abonnementstarief veel meerkosten op de inzet van HBH tot gevolg. We hebben hier geen mogelijkheden (van rijkswege wordt gestuurd op "rechten") om bij te sturen. De kosten zijn in enkele jaren flink gestegen."

"Zie ook de toelichting bij vraag 3: Bijsturing in de zin van het nemen van maatregelen waardoor de kosten dalen lukt deels. Dit lukt niet altijd omdat we als gemeente weinig invloed hebben op bepaalde ontwikkelingen en effecten van maatregelen niet altijd goed zijn te meten. Dat is, denken wij en is ook bevestigd in bijvoorbeeld de Hervormingsagenda Jeugd, inherent aan het sociaal domein."

"Je kunt bijsturen met gerichte maatregelen maar die worden niet altijd toegestaan (bijvoorbeeld inkomensafhankelijke eigen bijdragen). Verder ben je te afhankelijk van nog te nemen maatregelen door het Rijk (hervormingsagenda Jeugd), verwijzingen door externen (huisartsen, specialisten), open einde regelingen en verrekeningen achteraf (inburgering)."

Toelichting op vraag 4 antwoordkeuze c

c) Onze gemeente heeft op veel onderdelen van het sociaal domein weinig instrumenten om bij te sturen. Bijsturen is in het hele sociaal domein erg weerbarstig.

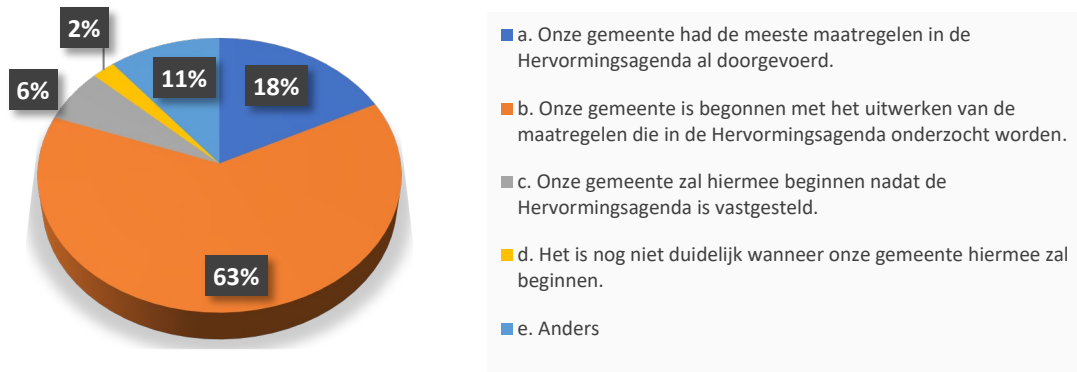
"Het is een open einde regeling waarbinnen we aan wet- en regelgeving moeten voldoen. Woningaanpassingen, de eigen bijdrage regeling en andere Wmo toekenningen zijn hieraan gerelateerd. Dit geeft schommelingen die binnen de exploitatie moeten worden opgevangen."

"Onze gemeente heeft te weinig invloed om bij te sturen. We zijn afhankelijk van de andere gemeenten binnen de gemeenschappelijke regelingen. Het is moeilijk om daar eensgezindheid en daadkracht te bewerkstelligen."

"Bijsturing is lastig om meerdere redenen. De belangrijkste zijn: 1) preventieve maatregelen hebben pas geleidelijk effect (kosten gaan voor baten uit), 2) wachtlijsten vertroebelen het beeld, 3) open-einde regelingen betekenen dat er geen keuze is om iets niet te doen."

Vraag 5

In hoeverre heeft uw gemeente een start gemaakt met het doorvoeren van maatregelen in de jeugdzorg in het kader van de Hervormingsagenda Jeugd?

De meerderheid van de gemeenten (63%) geeft aan dat zij zijn begonnen met het uitwerken van de maatregelen die in de Hervormingsagenda onderzocht worden, of dat de meeste maatregelen al zijn doorgevoerd (18%), samen 81%. Dit aandeel is hoger dan in de enquête vorig jaar, respectievelijk 49% en 17%, samen 66%. Veel gemeenten geven hierbij in de toelichting dat zij een deel van de taken wel al hebben doorgevoerd en een ander deel wel nog moeten onderzoeken. Deze antwoordkeuze heeft overlap met antwoordkeuze a waarbij de meeste maatregelen in de Hervormingsagenda al zijn doorgevoerd. In de toelichtingen bij antwoordkeuze a wordt namelijk ook meerdere keren gezegd dat het eigenlijk een combinatie is van antwoordkeuze a en b.

Toelichting op vraag 5 antwoordkeuze b

a) Onze gemeente is begonnen met het uitwerken van de maatregelen die in de Hervormingsagenda onderzocht worden

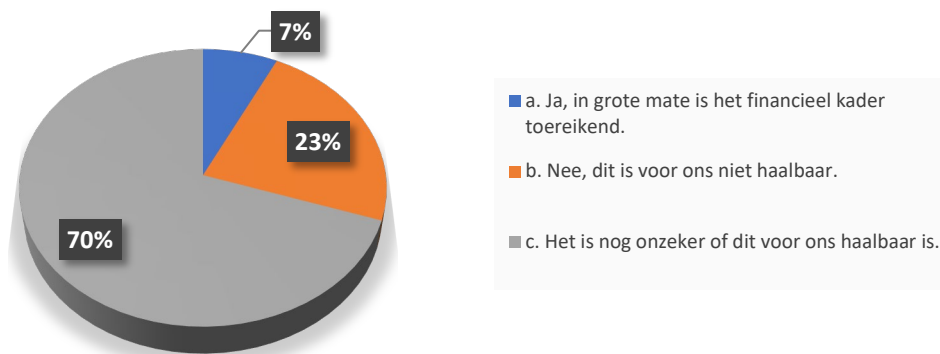
"Een aantal van de maatregelen hadden we in de gemeente al doorgevoerd, zoals versterking van de lokale teams. Met de jeugdzorgregio bepalen we momenteel welke aanvullende maatregelen nodig/ wenselijk zijn."

"We werken al met een POH jeugd en bieden kortdurende ondersteuning vanuit schoolmaatschappelijk werk zonder indicatie. Ook hebben we een vrij toegankelijk preventief aanbod beschikbaar. In de regio werken we verder aan alle thema's op het gebied van de HVA."

"Combinatie van a en b; diverse maatregelen waren al geïmplementeerd (maar niet "de meeste")"

Vraag 6

Acht u het haalbaar voor uw gemeente om met doorvoering van de maatregelen de uitgaven voor jeugdhulp binnen het meerjarig financieel kader van de Hervormingsagenda te blijven?

Voor veel gemeenten (70%) is het nog onzeker of het haalbaar is om met de uitgaven voor jeugdhulp binnen het meerjarig financieel kader van de hervormingsagenda te blijven. In de toelichtingen geven veel gemeenten aan dat zij met de huidige en beschikbare kennis dit gewoon nog niet kunnen inschatten omdat er te veel uitwerkingsvragen zijn. Iets minder dan een kwart (23%) geeft al aan dat dit niet haalbaar is en slechts 7% geeft aan dat het financieel kader in grote mate toereikend is.

Toelichting op vraag 6 antwoordkeuze c

c) Het is nog onzeker of dit voor ons haalbaar is

"Dit hangt enerzijds af van maatregelen die het Rijk neemt o.a. om de reikwijdte van de (aanspraak op) jeugdhulp te begrenzen, anderzijds is er de constatering dat de maatschappelijke ontwikkelingen zoals o.a. toename en wachtlijsten volwassenen GGZ, toenemende echtscheidingen en onzekerheid over huisvesting en bestaanszekerheid ook zullen leiden tot een toenemend beroep op jeugdhulp."

"Het is hoogst onzeker of dit haalbaar is. De problematiek groeit, de kosten stijgen en de taakstelling is erg groot. De afgelopen jaren is door een nieuwe wijze van indiceren en casemanagement de autonome kostenstijging (los van loon- en prijsontwikkeling) tot staan gebracht. Onzeker is of het realistisch is te verwachten dat deze trend doorzet en/of doorslaat naar een kostendaling."

Toelichting op vraag 6 antwoordkeuze b

b) Nee, dit is voor ons niet haalbaar

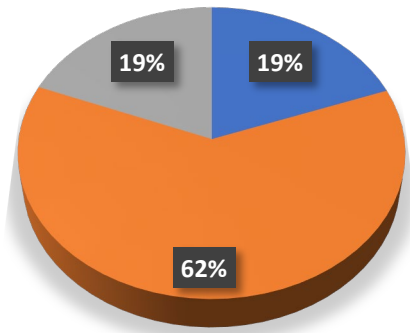
"Vooralsnog is het voor ons niet haalbaar, we zitten met een structureel tekort vanaf 2026. De OZB is al verhoogd. Dan moeten we voorzieningenniveau naar beneden brengen op plekken waar dat zeker niet wenselijk is (preventie) en dat kan de zorgkosten juist weer verder opdrijven."

"Ondanks dat we de vraag naar jeugdzorg zien stabiliseren verwachten we niet binnen de financiële kaders te blijven. Dit wordt veroorzaakt door de stijging van de tarieven en door de toename van zwaardere zorg."

"Het is een combinatie van factoren waardoor dit niet toereikend is. Stijgende loonkosten, bezuinigingsmaatregelen en het versterken van de sociale basis en lokale teams. Dit vraagt transformatie, extra inzet die bovenop de huidige werkdruk en bezuinigingsmaatregelen niet realistisch is."

Vraag 7

Het Rijk en de VNG hebben afspraken gemaakt over extra middelen voor jeugdzorg in 2024 á € 1,4 miljard. In hoeverre helpen de extra middelen jeugdzorg om een structureel sluitende begroting te kunnen opstellen voor het jaar 2024?

- a. Onze gemeente had ook zonder de extra middelen jeugdzorg een structureel sluitende begroting in 2024.
- b. Onze gemeente heeft mede door de extra middelen jeugdzorg een structureel sluitende begroting in 2024; zonder deze extra middelen zou er geen sluitende begroting zijn.
- c. Met de extra middelen jeugdzorg heeft onze gemeente nog steeds geen structureel sluitende begroting in 2024.

Een groot deel van de gemeenten (62%) geeft aan dat zonder de extra middelen jeugdzorg er geen sprake zou zijn van een sluitende begroting. Dit is een kleiner aandeel gemeenten dan in de vorige enquête, namelijk 73%. Daartegenover geeft 19% van de gemeenten aan zonder extra middelen jeugdzorg ook een structureel sluitende begroting zou hebben.

Toelichting op vraag 7 antwoordkeuze b

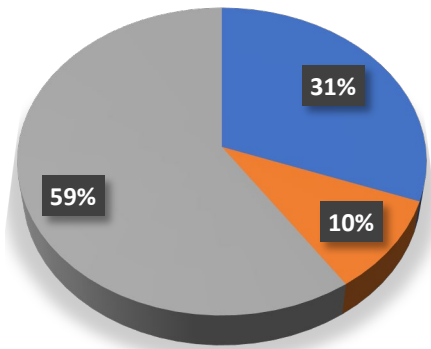
b) Onze gemeente heeft mede door de extra middelen jeugdzorg een structureel sluitende begroting in 2024; zonder deze extra middelen zou er geen sluitende begroting zijn.

"Door het inzetten van deze middelen kunnen wij de gemeenteraad een sluitende begroting presenteren. Wij hebben deze middelen beschouwd als 'algemene dekkingsmiddelen', aangezien we hiervoor veel geïnvesteerd hebben in het sociaal domein vanuit onze eigen middelen. Dit ging ten koste van onze andere beleidsvelden, vanwege forse bezuinigingsopgaven."

"Naast deze extra middelen is het door het doorvoeren van enkele andere maatregelen gelukt om in 2024 (en 2025) een sluitende begroting op te stellen."

Vraag 8

Heeft uw gemeente in de meerjarenraming rekening gehouden met de extra besparing in het jeugddomein die is opgenomen in het Coalitieakkoord?

- a. Nee onze gemeente heeft geen rekening gehouden met een aanvullende besparing in de meerjarenraming.
- b. Ja, onze gemeente heeft rekening gehouden met deze aanvullende besparing in de meerjarenraming, maar niet voor het volledige bedrag per jaar.
- c. Ja, onze gemeente heeft rekening gehouden met deze aanvullende besparing in de meerjarenraming voor het volledige bedrag per jaar.

Meer dan de helft van de gemeenten (59%) heeft rekening gehouden met de aanvullende besparing in het jeugddomein die is opgenomen in het Coalitieakkoord, dit geldt voor het volledige bedrag per jaar. Dit is een hoger aandeel gemeenten dan in de vorige enquête, namelijk 50%. 10% van de gemeenten hebben hier wel rekening mee gehouden maar niet voor het volledige bedrag per jaar. Opvallend is dat zowel bij antwoordkeuze a als b wordt toegelicht dat de besparing 'neutraal' is verwerkt terwijl de antwoordkeuzes zelf tegenover elkaar staan.

Toelichting op vraag 8 antwoordkeuze a

- a) Nee onze gemeente heeft geen rekening gehouden met een aanvullende besparing in de meerjarenraming.

"Deze aanvullende besparing is "neutraal" verwerkt. Dus naar de verlaging van de beschikbare middelen voor jeugdzorg wordt ook uitgegaan van een verlaging van de kosten voor maatregelen van het Rijk. Als het Rijk niet met maatregelen komt, dan kunnen we de stelpost ook niet invullen en leidt dit tot een fors tekort op onze begroting van dezelfde omvang."

"Voor de uitvoering in het Jeugddomein wordt geen rekening gehouden met een aanvullende besparing. Wij richtten de lastenkant van de begroting in op de benodigde en geschatte inzet, op basis waarvan de kosten worden opgenomen."

"De besparing uit het coalitieakkoord is budgettair neutraal verwerkt omdat het risico voor het rijk is. De korting op de algemene uitkering zal gecompenseerd moeten worden door lagere lasten jeugdhulp of inkomsten jeugdhulp uit eigen bijdrage bij gemeenten."

Toelichting op vraag 8 antwoordkeuze c

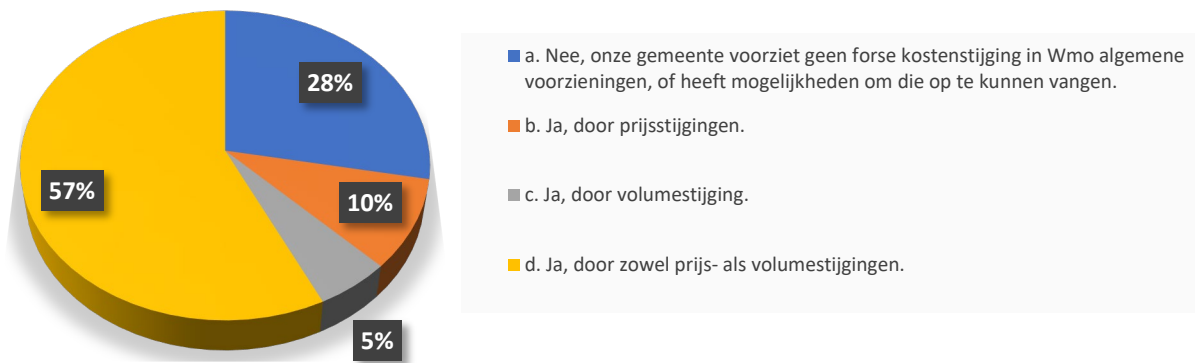
- c). Ja, onze gemeente heeft rekening gehouden met deze aanvullende besparing in de meerjarenraming voor het volledige bedrag per jaar.

"Het rijk heeft de besparing enkel in 2025 doorgevoerd in de algemene uitkering. Onze gemeente heeft dit opgenomen als incidentele taakstelling in 2025 op het sociaal domein, maar deze is nog niet door het Rijk ingevuld. We hebben ook geen zicht op welke maatregelen het Rijk gaat nemen om deze besparing te realiseren. Voor de jaren 2026 en 2027 is de extra besparing niet verwerkt in de meerjarenraming."

"We hebben de korting op de gemeentefondsuitkering budget neutraal verwerkt c.q. hiervoor een "stelpost" nog nader in te vullen bezuinigingen opgenomen. Ook hierin volgen we het advies van VNG."

Vraag 9

Verwacht uw gemeente dat komende jaren significante ingrepen nodig zijn omdat uw gemeente een forse kostenstijging voorziet in de Wmo (algemene voorzieningen)?

Een grote meerderheid van de gemeenten (72%) verwacht dat komende jaren significante ingrepen nodig zijn vanwege een forse kostenstijging door ofwel prijs- of volumestijgingen in de Wmo algemene voorzieningen. Van deze groep verwacht het grootste deel (57%) dat dit komt door zowel prijs- als volumestijgingen. De toelichtingen die hierbij voornamelijk worden gegeven is de (dubbele) vergrijzing en de algemene prijsstijgingen.

Toelichting op vraag 9 antwoordkeuze d

d) Ja, door zowel prijs- als volumestijgingen.

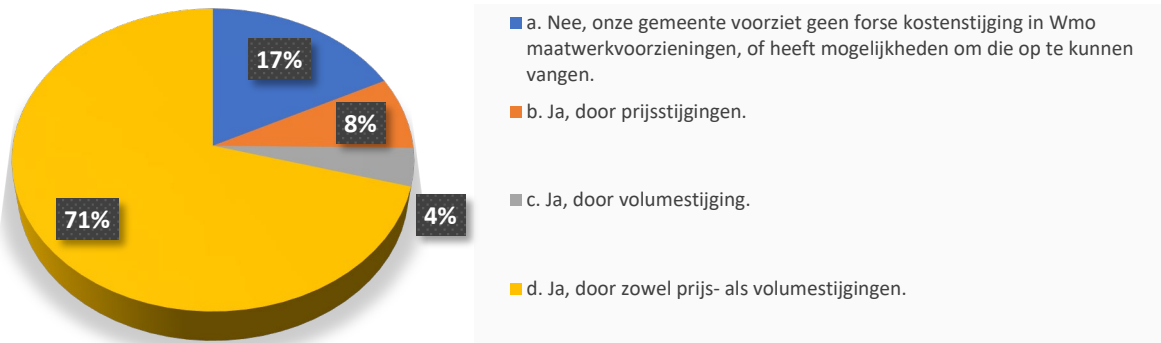
"Wij voorzien in 2024 flinke kostenstijgingen vooral als gevolg van loonstijgingen breed in de zorg/ondersteuning. Daarnaast hebben ook de prijsstijgingen in materialen effect op de kosten. Verder blijven we geconfronteerd worden met kostenstijging als gevolg van vergrijzing en het langdurig thuiswonen, terugdringen van WLZ zorg. Tevens de stijging van complexe problematiek van inwoners, dak- en thuislozen etc vraagt extra inspanning/kosten. En dat ook in relatie met de passende woonproblematiek"

"Door prijsstijging van de algemene voorzieningen lopen de kosten op en bovendien willen we dat er meer mensen gebruik gaan maken van de algemene voorzieningen. Dit bemoeilijkt de taakstellende bezuinigingsopdracht."

"Ja, zonder ingrepen voorzien we forse volumestijgingen in de Wmo als gevolg van de demografische ontwikkelingen en de (verder) toenemende complexiteit van de samenleving. Daarnaast wordt het sociaal domein gezien als oplossingsrichting voor een deel van de wachtlijst in de Zorgverzekeringswet (m.n. de SGGZ) en de (onhoudbare) volumeontwikkeling in de Wlz. Deze landelijke ontwikkeling zorgt voor een extra druk op zowel de maatwerkvoorzieningen, als de algemene voorzieningen in het sociaal domein."

Vraag 10

Verwacht uw gemeente dat komende jaren significante ingrepen nodig zijn omdat uw gemeente een forse kostenstijging voorziet in de Wmo (maatwerkvoorzieningen)?

Het overgrote merendeel van de gemeenten (83%) verwacht dat er de komende jaren significante ingrepen nodig zijn vanwege een forse kostenstijging in de Wmo maatwerkvoorziening door ofwel prijs- of volumestijgingen. Het aantal gemeenten dat een forse kostenstijging door zowel prijs- als volumestijgingen verwacht in Wmo-maatwerkvoorzieningen (71%) is groter dan bij de Wmo algemene voorzieningen (vraag 9; 57%). In de toelichtingen worden verschillende oorzaken genoemd, namelijk stijgende loonkosten voor zorgmedewerkers, algemene prijsstijgingen, vergrijzing en een afname van rijksmiddelen.

Toelichting op vraag 10 antwoordkeuze d

d) Ja, door zowel prijs- als volumestijgingen

"De prijsstijgingen zijn hoger dan waarvoor wij binnen (bijvoorbeeld) de algemene uitkering worden gecompenseerd. Tarieven stijgen door aanbieders die aangeven het niet langer voor de oude tarieven te kunnen doen. Hierbij speelt met name mee dat de lonen voor huishoudelijke hulp, door de verhogingen van het minimumloon, een stuk harder stijgen dan gemiddeld. De volumestijgingen zijn het gevolg van de vergrijzing en de maatschappelijke wens dat mensen zoveel en zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen. Onzeker is nog of de herintroductie van de eigen bijdrage leidt tot een lagere zorgvraag."

"Sterk afhankelijk van ontwikkeling rijksbijdragen, met name Algemene uitkering."

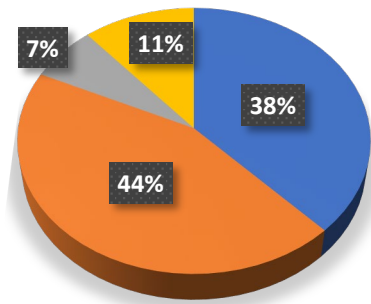
"De prijzen staan onder druk, hoge inflaties worden doorberekend in cao's en producttarieven. Daarnaast is de vergrijzing in de gemeente hoger dan het landelijk gemiddelde wat betekent dat de kans zeer groot is dat de uitgaven aan Wmo gaan stijgen."

"Door vergrijzing en combinatie wonen en zorg thuis kunnen we een volumestijging niet uitsluiten. Op basis van de huidige prognoses is dit nog niet te zien, maar wel iets om rekening mee te houden. Op basis van de prijsontwikkelingen in het Sociaal Domein in de afgelopen twee jaar (o.a. cao-stijgingen) zijn prijsstijgingen ook niet uit te sluiten."

c. Andere beleidsterreinen: vraag 11 t/m 13

Vraag 11

Heeft uw gemeente in de begroting 2024 en de meerjarenraming 2025-2027 alle financiële gevolgen van de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb meegenomen?

- a. Onze gemeente heeft zowel de incidentele als structurele baten en lasten waarmee de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb gepaard gaat geraamd.
- b. Onze gemeente heeft alleen de incidentele effecten geraamd waarmee de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb gepaard gaat. Voor de structurele baten en lasten zijn wij uitgegaan van de reguliere ramingen van de voorloper(s) van de Omgevingswet.
- c. Onze gemeente heeft uitsluitend de structurele baten en lasten geraamd die op grond van de voorloper(s) van de Omgevingswet (Wet op de RO ea) in de begroting stonden.
- d. Anders

Ongeveer twee op de vijf gemeenten hebben zowel de incidentele als structurele baten en lasten geraamd van de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb. Een kanttekening die hierbij wordt geschetst in de toelichtingen is dat deze ramingen gedaan zijn op basis van de huidige inzichten en hier ook risico's aan verbonden zijn. Iets meer gemeenten (44%) hebben alleen een raming van de incidentele effecten hiervan opgenomen in de begroting en meerjarenraming. Voor structurele baten en lasten zijn deze gemeenten uitgegaan van de reguliere ramingen die op grond van voorloper(s) van de Omgevingswet in de begroting hebben gestaan. Toelichtingen die gemeenten hierop geven zijn voornamelijk dat de structurele financiële effecten nog lastig in te schatten zijn. Bij antwoordkeuze d worden toelichtingen gegeven zoals dat het een combinatie van de andere antwoordkeuzes is, bijvoorbeeld slechts een deel van structurele effecten opgenomen of dat ze alleen voor de Omgevingswet de financiële effecten geraamd en voor de Wkb niet, of andersom.

Toelichting op vraag 11 antwoordkeuze a

- a) Onze gemeente heeft zowel de incidentele als structurele baten en lasten waarmee de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb gepaard gaat geraamd

"Ja voor zover deze nu te ramen zijn. De wet is echter zo nieuw en anders dat wij zeer zeker nog onverwachte tegenvallers gaan tegenkomen. Aantal zaken zijn echter nog niet volledig in te schatten."

"Er zijn incidentele middelen opgenomen voor 2024. Voor zover we op dit moment kunnen overzien zijn structurele wijzigingen meegenomen (o.a. leges en personeel), maar uit evaluatie zal moeten blijken of onze inschattingen van deze ramingen juist zijn of bijgesteld moeten worden."

Toelichting op vraag 11 antwoordkeuze b

- b) Onze gemeente heeft alleen een raming opgenomen van de incidentele effecten waarmee de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb gepaard gaat. Voor de structurele baten en lasten zijn wij uitgegaan van de reguliere ramingen die wij op grond van de voorloper(s) van de Omgevingswet (Wet op de RO ea) in de begroting hebben staan

"We gaan er van uit dat de raming incompleet is, zo is bijvoorbeeld nog geen raming gemaakt van de effecten op de langere termijn voor de structurele (stijging) personeelslasten. De

bedoeling is om op basis van eerste ervaringen in eerste helft van 2024 meer zicht op te krijgen op de structurele lasten, zodat we een realistische raming kunnen maken."

"Omdat het lastig is in te schatten welke financiële consequenties de implementatie heeft is op basis van de reguliere ramingen en inschatting gemaakt. Mochten deze inschattingen afwijken worden deze gedurende het jaar bijgesteld."

Toelichting op vraag 11 antwoordkeuze c

- c) Onze gemeente heeft uitsluitend de structurele baten en lasten geraamd die op grond van de voorloper(s) van de Omgevingswet (Wet op de RO ea) in de begroting stonden

Bij gebrek aan toelichtingen bij antwoordkeuze c geen toelichtingen uitgelicht.

Toelichting op vraag 11 antwoordkeuze d

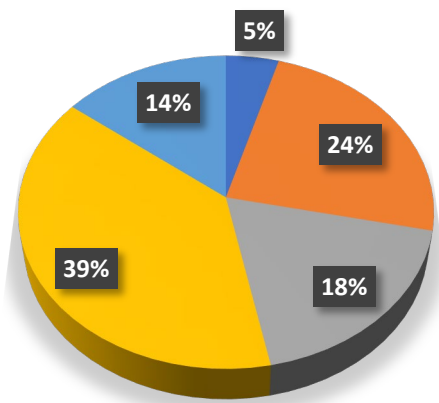
- d) Anders

"Voor de Omgevingswet zelf is antwoord c van toepassing. Daarnaast is voor de Wkb wel een nieuw structureel budget opgenomen in de primitieve begroting 2024."

"Een combinatie van bovenstaande. De incidentele kosten zijn geraamd; de structurele lasten deels. Voor een aantal ontwikkelingen die nu al te voorzien zijn, zoals het beheer van nieuwe informatiesystemen en het aanstellen van een regelanalist (voor het maken van toepasbare regels) zijn kosten geraamd. Verder geldt dat de financiële effecten van de Omgevingswet en de Wkb nog niet zijn te voorzien. Voor bijvoorbeeld de leges zijn, naast aanpassingen in de verordening, de bedragen uit voorgaande jaren aangehouden. Gevolgen van veranderende werkwijzen en processen, zijn nog niet te overzien."

Vraag 12

Heeft uw gemeente in de begroting 2024 en de meerjarenraming 2025-2027 in voldoende mate lasten geraamd om de doelstellingen en maatregelen van het klimaatakkoord en de energietransitie uit te kunnen voeren?

- a. Nee, want dat vraagt om inzet van eigen middelen en die zijn nodig op andere beleidsterreinen.
- b. Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (overwegend) incidentele lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.
- c. Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (overwegend) structurele lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.
- d. Ja, maar hiervoor zijn alleen of overwegend incidentele lasten geraamd. Deze ramingen volstaan voor de eerstvolgende jaren om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.
- e. Ja, hiervoor zijn de benodigde structurele lasten geraamd. Deze ramingen volstaan om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.

Slechts 14% van de gemeenten heeft de benodigde structurele lasten geraamd die volstaan om de doelstellingen en maatregelen uit het klimaatakkoord uit te kunnen voeren. Daarnaast geeft 39% van de gemeenten aan alleen of overwegend incidentele lasten hebben geraamd die volstaan voor de eerstvolgende jaren om de doelstellingen en maatregelen uit het klimaatakkoord uit te kunnen voeren. Iets minder dan de helft geeft aan niet voldoende incidentele (24%) of structurele (18%) lasten te hebben geraamd of geen omdat dit inzet vereist van eigen middelen die nodig zijn op andere beleidsterreinen (5%).

Toelichting op vraag 12 antwoordkeuze d

d) Ja, maar hiervoor zijn alleen of overwegend *incidentele* lasten geraamd. Deze ramingen volstaan voor de eerstvolgende jaren om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.

"Voor de eerste paar jaren hebben we genoeg incidentele middelen (uit reserve). Of we het daarmee redden tot 2026/2027 is nog wel de vraag. Wat dat betreft zou b ook een antwoord kunnen zijn."

"Toelichting: Eerstkomende jaren hebben we voldoende aan structurele middelen (klimaatgelden) plus incidentele gelden (SPUK en reserve). Op langere termijn hebben we alleen de klimaatgelden als structureel, dat is niet voldoende. Naast de financiële middelen zijn we ook afhankelijk van de politiek, zowel landelijk als lokaal (bijvoorbeeld project A73/Maaslijn)."

Toelichting op vraag 12 antwoordkeuze b

b) Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (*overwegend*) *incidentele* lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.

"Er is voorzien in kosten voor het opstarten van klimaatadaptatie en de uitvoering van programma energietransitie, maar structurele plannen en dito financiering voor de periodes erna zijn er nog niet. Voor energietransitie is wel vast personeel aangetrokken. Voor klimaatadaptatie is e.e.a. afhankelijk van besluitvorming van een nog op te stellen uitvoeringsprogramma door de gemeenteraad (naar verwachting eind 2024)."

"Op dit moment zitten we nog in de planfase. Hiervoor hebben we incidentele middelen voor nodig en deze zijn ook beschikbaar. Denk hierbij aan de verschillende SPUK-uitkeringen (RREW, Nationaal Isolatieprogramma, CDOKE etc.). Als we daadwerkelijk moeten gaan uitvoeren zullen we structurele middelen nodig hebben. Deze hebben we niet in onze begroting opgenomen."

Toelichting op vraag 12 antwoordkeuze c

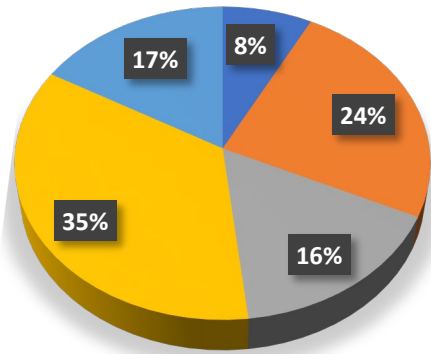
c) Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (*overwegend*) *structurele* lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.

"Naast de ontvangen rijksmiddelen voor uitvoeringscapaciteit CDOKE (meerjarig en wordt opgenomen in de begroting) en verschillende incidentele SPUK middelen van het rijk, hebben wij maar zeer beperkt structureel eigen middelen in de begroting voor energie/ duurzaamheid (namelijk € 25.000 voor het energieloket) en daarnaast incidenteel de reserve duurzaamheid."

"Voor dit moment en de eerste jaren is het budget voldoende, als echt grote investeringen aan de orde komen (bijvoorbeeld aanleg warmtenet), dan is er onvoldoende budget."

Vraag 13

Heeft uw gemeente in de begroting 2024 en de meerjarenraming 2025-2027 in toereikende mate middelen beschikbaar gesteld om de doelstellingen van de Woningbouwopgave te kunnen realiseren?

- a. Nee, want dat vraagt om inzet van eigen middelen en die zijn nodig op andere beleidsterreinen.
- b. Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (overwegend) incidentele[1] lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.
- c. Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (overwegend) structurele[2] lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.
- d. Ja, maar hiervoor zijn alleen of overwegend incidentele lasten geraamd. Deze ramingen volstaan voor de eerstvolgende jaren om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.
- e. Ja, hiervoor zijn de benodigde structurele lasten geraamd. Deze ramingen volstaan om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.

De verdeling van de antwoorden is vergelijkbaar met de verdeling van vraag 12 over het klimaatakkoord. Ook voor de woningbouwopgave geldt namelijk dat maar een klein deel van de gemeenten (17%) de benodigde structurele lasten hebben geraamd die volstaan om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren. Daarnaast heeft 39% van de gemeenten alleen of overwegend incidentele lasten geraamd die volstaan voor de eerstvolgende jaren. De overige gemeenten hebben aangegeven of geen middelen beschikbaar te hebben gesteld (8%), of overwegend incidentele lasten maar wel minder dan nodig (24%) of overwegend structurele lasten maar ook minder dan nodig om de maatregelen of doelstellingen van de woningbouwopgave te kunnen realiseren (16%).

Toelichting op vraag 13 antwoordkeuze d

d) Ja, maar hiervoor zijn alleen of overwegend *incidentele* lasten geraamd. Deze ramingen volstaan voor de eerstvolgende jaren om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.

"Knelpunt is echter de beschikbaarheid van menskracht om zaken op te pakken/uit te voeren, etc."

"De woningbouwopgave wordt bijna volledig betaald uit de grondexploitaties. Incidenteel hebben we extra kosten geraamd in de begroting zoals in het verleden voor woningbouwversnellers en de komende jaren voor ontwikkeling regionaal bedrijventerrein."

Toelichting op vraag 13 antwoordkeuze b

b) Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (*overwegend*) *incidentele* lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.

"Er is incidenteel geld beschikbaar, maar dit is onvoldoende om alle opgaven in te vullen. Voor de opgave statushouders is bijvoorbeeld helemaal geen structureel geld. En ook geen structurele extra formatie."

"enige" dekt niet helemaal de lading. Het grootste deel van de benodigde middelen voor de woningbouwopgave is gereserveerd in een bestemmingsreserve. Het is nog onzeker of dit voldoende gaat zijn."

"We beschikken over een bestemmingsreserve voor woningbouw. Daar kunnen we dus incidentele uitgaven uit dekken. Of dat budget voldoende is, is onzeker."

Toelichting op vraag 13 antwoordkeuze c

c) Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (*overwegend*) *structurele* lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.

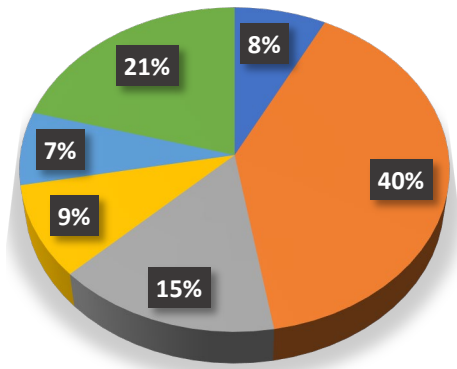
"Er is voorzien in budget voor personeel die zich bezighoudt met het taakveld wonen. Overige middelen om daadwerkelijk doelstellingen uit te voeren of woningbouw te versnellen zijn niet voorzien vanuit de Algemene Middelen."

"De gemeente bouwt geen woningen. Ontwikkelaars en corporaties wel. Met de huidige scherpe ambities op het gebied van betaalbare woningen is het, met name in de huidige economische omstandigheden, heel erg lastig om de economische uitvoerbaarheid van woningbouwplannen te garanderen. Het is daarom essentieel voor het succes van het Rijksbeleid dat Rijk en provincie hiervoor extra middelen inzetten."

Uitvoeringskracht: vraag 14 en 15

Vraag 14a

Indien bij de begrotingsuitvoering 2023, dus voor het lopende begrotingsjaar, mocht blijken dat de feitelijke realisatie achterblijft bij de ambitie die is verwerkt in de ramingen van de begroting 2023 van uw gemeente: welke oorzaak/oorzaken kunt u daarvoor benoemen?

- a. Niet van toepassing (alle gewenste taken en ambities worden naar verwachting verwezenlijkt).
- b. Gebrek aan personele capaciteit binnen de eigen organisatie.
- c. Gebrek aan expertise binnen de eigen organisatie.
- d. Gebrek aan structurele middelen.
- e. Lange termijn onzekerheid.
- f. Afhankelijkheid van anderen (bijvoorbeeld capaciteit bij derden zoals zorgaanbieders).

De grootste reden voor het achterblijven van de feitelijke realisatie in 2023 ligt volgens 40% van de gemeenten aan een gebrek aan personele capaciteit binnen eigen organisatie. Het gebrek aan personele capaciteit wordt verklaard door de algemene krapte op de arbeidsmarkt en bij sommige gemeente is er ook een relatief hoog verloop. Daarnaast wordt de afhankelijkheid van anderen genoemd en ook het gebrek aan expertise binnen de eigen organisatie als oorzaak voor het achterblijven van de feitelijke realisatie. Bij de afhankelijkheid van anderen gaat het veelal om aannemers, zorgaanbieders, en andere partijen die ook last hebben van de arbeidsmarktkrapte wat weer doorwerkt in hun uitvoering. Ook het gebrek aan expertise binnen de eigen organisatie wordt grotendeels toegerekend aan de krapte op de arbeidsmarkt.

Toelichtingen op vraag 14a antwoordkeuze b

"Door personele mutaties, het niet tijdig kunnen binnenhalen van gekwalificeerd personeel vertragen projecten/activiteiten."

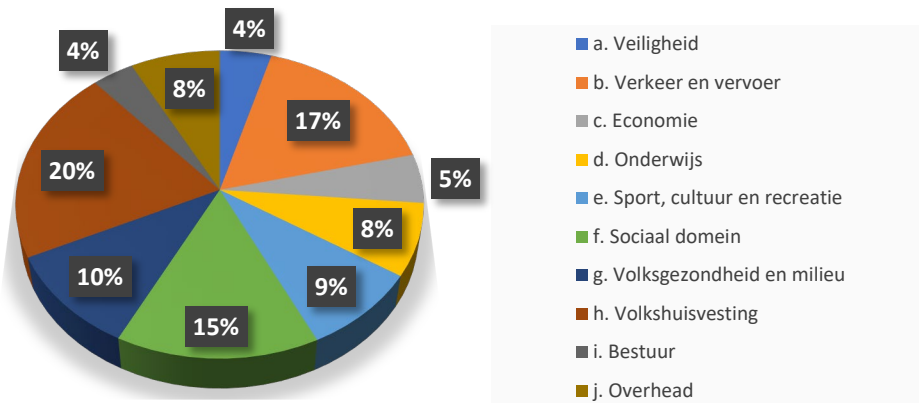
"We zien dat er sprake is van een overspannen arbeidsmarkt. Vacante ruimte kan niet snel worden ingevuld en inhuur is ook niet altijd meteen voorhanden."

"Zoals o.a. blijkt uit de tussentijdse bestuursrapportages in 2023, maar ook uit de maandelijkse interne analyse op personeelskosten in relatie tot de ambities, zijn er op diverse terreinen moeilijk te vervullen vacatures. Ook is het percentage aan inhuurkrachten t.o.v. de totale bezetting van rond de 30% fors te noemen."

"Het antwoord is een combinatie van een aantal zaken; enerzijds heeft het te maken met eigen capaciteit en prioriteiten binnen de organisatie. Anderzijds zijn wij afhankelijk van de samenwerking met andere gemeenten en ketenpartners. De doorlooptijd en realisatietijd kan dan langer worden."

Vraag 14b

Op welk[e] terrein[en] slaagt uw gemeente er niet goed in om al zijn taken en ambities te verwezenlijken?

De antwoorden op deze vraag zijn verdeeld. Volkshuisvesting is het meest gekozen terrein waarin gemeenten niet goed slagen om al hun taken en ambities te verwezenlijken (20%). Daarna worden verkeer en vervoer (17%) genoemd en als derde meest gekozen terrein het sociaal domein (15%). Bij de antwoordkeuze volkshuisvesting worden verschillende toelichtingen gegeven zoals een gebrek aan personeel en de woningbouwopgave, vaak ook genoemd als gevolg van elkaar.

Voor verkeer en vervoer worden verschillende toelichtingen gegeven, maar het gebrek aan capaciteit lijkt voor de meeste gemeenten de grootste zijn voor het niet verwezenlijken van ambities. De arbeidsmarktcrisps heeft als gevolg dat investeringen worden uitgesteld en/of dat projecten hierdoor vertraging oplopen. Verder wordt ook het gebrek aan capaciteit bij derden genoemd, ook wel aannemers, en het gebrek aan materiaal/levering ervan. Bij het sociaal domein komt het neer op een aantal oorzaken. Het gebrek aan personele capaciteit, zowel intern als bij uitvoerders, wordt vaak genoemd. Veel gemeenten verwachten daarbovenop stijgende kosten in de Wmo en jeugdzorg, zowel door stijging in volume als in prijs.

Een algemene opmerking bij deze vraag is dat verschillende gemeenten bij de toelichtingen aangeven dat zij eigenlijk op elk terrein moeite hebben met het verwezenlijken van ambities maar niet alle antwoordkeuzes konden kiezen. Dit is terug te zien in het totaal aantal gekozen antwoordopties, in totaal zijn er namelijk 603 gekozen antwoordopties verdeeld over de 222 gemeenten. In totaal hebben ook slechts 26 van de 186 gemeenten (omdat de overige 35 gemeenten hebben aangegeven dat alle gewenste taken en ambities worden verwezenlijkt, zie vraag 14a) maar 1 antwoordoptie gekozen, de rest van de gemeenten heeft minimaal twee antwoordkeuzes gekozen. Daarbij verwijzen verschillende gemeenten ook terug naar vraag 14a omdat dat veelal de redenen zijn waarom gemeenten hun ambities niet kunnen verwezenlijken (gebrek aan personele capaciteit, afhankelijkheid van anderen, gebrek aan expertise).

Toelichtingen op vraag 14b antwoordkeuze b: verkeer en vervoer

"Er zijn problemen om intern Beheerders voor de openbare ruimte te werven, hierdoor worden verscheidene investeringen vertraagd."

"Werk is moeilijk uit te voeren door gebrek aan eigen personeel/aannemers die het ook niet of later kunnen uitvoeren. Ook soms door gebrek aan materiaal."

"Beleidsmatig lastig om vacatures te vervullen, uitvoerders/aannemers kampen vervolgens ook met personele problemen."

Toelichtingen op vraag 14b antwoordkeuze h: volkshuisvesting

"Tekorten aan middelen (geld en personeel) om voldoende uitvoering te kunnen geven aan onze taken en ambities."

"Met name op de opgave wonen incl. bijzondere doelgroepen ontbreekt het aan capaciteit om alle locaties en opgaven op te pakken om tot versnelling van woningbouw te komen"

"Op het gebied van Volkshuisvesting zijn de ambities ook groot. Denk aan de woningbouwopgave en de ontwikkelingen in de Eemshaven. Wij zetten nu eerste stappen, maar zien dat door gebrek aan personele capaciteit niet alles wat we willen nu al kan worden uitgevoerd."

"De woningnood is hoog, de leefbaarheid in wijken staat onder druk. We hebben onvoldoende structurele middelen om hier met een goede aanpak op in te zetten. Ook stikstof en energiecongestie (geen stroom, elektriciteitsnet kan het niet aan) zijn knelpunten voor onze opgave."

Toelichtingen op vraag 14b antwoordkeuze f: sociaal domein

"We zien dat capaciteitstekorten (kwantitatief/kwalitatief) bij uitvoeringsorganisaties/zorgaanbieders een knelpunt is. Om tot procesoptimalisatie en betere kwaliteit te komen blijkt meer tijd/afstemming nodig te zijn, mede in relatie tot regionale samenwerkingsverbanden."

"De open einde regelingen moeten we wel uitvoeren. De beperkte middelen beperken ons wel om te investeren in preventie en innovaties. Daarnaast zien we bij de sociale wijkteams en jeugdteams wachttijden, personeelstekort/hoge werkdruk, minder inzet op voorliggende voorzieningen, waarmee ook onze ambities in de uitvoering worden beperkt."

"Bij het realiseren van onze doelen zijn wij regelmatig afhankelijk van externe factoren en middelen. Denk hierbij aan de inzet van professionals in het sociaal domein (Zorg, beschermd wonen en maatschappelijke opvang), maar ook de inzet van vrijwilligers bij welzijnsorganisaties."

Algemene toelichtingen

"Dit ligt over de gehele linie. Er is niet expliciet 1 terrein aan te geven."

"Op alle terreinen is het moeilijk om een goede balans te vinden. Krapte op de arbeidsmarkt, grote/complexere uitdagingen en gebrek aan middelen liggen hieraan ten grondslag."

"Op alle terreinen duurt het langer voor de ambities worden gerealiseerd dan gewenst."

"We zien op alle beleidsterreinen dat het een uitdaging is om al onze doelen te realiseren. Veel ambities worden wel gehaald, maar zeker niet alle."

Vraag 14c

Wat zijn de gevolgen voor uw gemeente van het niet geheel lukken van de ambities (bijv. m.b.t. dienstverlening)?

Er zijn een paar veel voorkomende antwoorden die gemeenten geven over wat de gevolgen zijn van het niet geheel lukken van de ambities. Zo geven veel gemeenten aan dat zij vertraging oplopen op bepaalde beleidsterreinen zoals woningbouw, duurzaamheid, en het sociaal domein. De inschatting van gemeenten is dat deze vertraging zorgt vervolgens voor minder vertrouwen van de inwoners in gemeenten/overheid, ook mede dankzij het niet leveren van de gewenste dienstverlening of de vermindering in de kwaliteit ervan. Verder benoemen gemeente dat zij over het algemeen meer onder druk komen te staan en dat de gevolgen ervan op verschillende beleidsterreinen terug te zien.

Toelichtingen vraag 14c

"Mogelijkheden en beschikbaarheid op terrein van duurzaamheid, energie transitie en woningbouw komen vertraagd op gang. Vraag en aanbod sluiten onvoldoende op elkaar aan. Voor wat betreft bemensing op juridische zaken, ICT en HR is het met de huidige arbeidsmarkt lastig werven."

"We lopen vertraging op de gewenste ondersteuning, dienstverlening, kwaliteit leefomgeving en voldoende woningaanbod."

"De dienstverlening naar de inwoners neemt af, vertrouwen in de overheid daalt, druk wordt groter om in korte tijd te realiseren (zoals bij de duurzaamheidsopgave), onvoldoende investeren in de gezondheid en kansengelijkheid van de inwoners, risico op polarisatie."

"De noodzakelijke dienstverlening voeren wij uit. Echter de doorontwikkeling en vernieuwing van bepaalde beleidsambities gaat minder voortvarend. Bijvoorbeeld op het gebied van ICT, strategisch personeelsbeleid, juridische kwaliteitszorg, integrale kwaliteitsverbetering sociaal domein, klimaatdoelstellingen en ontwikkelen van woningbouwplannen."

"De kwaliteit van de dienstverlening wordt lager. De inwoner zal vaker teleurgesteld worden in de gemeente omdat bepaalde toezeggingen "nog niet zijn uitgevoerd". Dit zal bestuurlijke druk opleveren voor de organisatie omdat de wettelijk verplichte dienstverlening geleverd moet worden, waardoor er geen ruimte is voor nieuwe ideeën c.q. uitvoering nieuw beleid. De dienstverlening zal verschromen."

"Het niet kunnen invullen van alle vacatures leidt tot verhoogde werkdruk binnen de organisatie en het niet volledig of binnen de gewenste periode kunnen opleveren van de ambities. We hebben echter geen dashboardrapportage van de voortgang waaruit blijkt dat we niet of onvoldoende kunnen leveren."

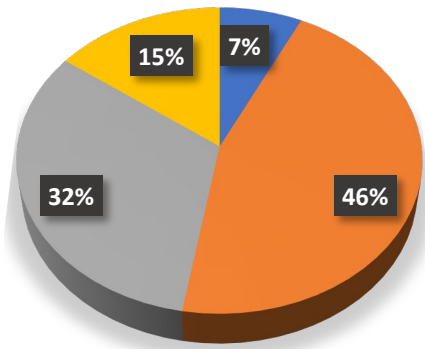
"Het gevolg van het niet halen van onze ambities doet afbreuk aan het vertrouwen dat inwoners/ondernemers in de gemeente/overheid hebben, terwijl we tegelijkertijd dit juist als een prioriteit beschouwen binnen deze collegeperiode. Ook al hebben we niet altijd en direct invloed op het niet halen van de ambities worden we als gemeente hier wel (terecht) op aangesproken."

"Vooralsnog zijn de gevolgen overzienbaar en acceptabel. Uiteindelijk vormt de vertraging op de woningbouw wel een knelpunt dat op meerdere beleidsterreinen gevolgen heeft. (inburgering-geschikte woningen voor statushouders, doorstroom vanuit sociaal domein-Beschermd wonen, behoud van kennis binnen gemeenschappen als jongeren geen woning kunnen krijgen."

"Tekort aan woningen, dreiging van sluiting van bestaande maatschappelijke voorzieningen, achterstanden in het onderhoud van de buitenruimte, voortdurende geluidsoverlast van Schiphol met gezondheidseffecten voor de inwoners (stijging zorgkosten)."

Vraag 15

Hoe is de personele bezetting van uw gemeente?

- a. Alle arbeidsplaatsen in onze gemeente zijn bezet. Voor zover medewerkers vertrekken kunnen die functies vrijwel altijd binnen de gewenste periode weer opgevuld worden.
- b. Onze gemeente heeft 0 tot 5 procent van het aantal FTE niet ingevuld. Het blijkt lastig om deze vacatures op te vullen.
- c. Onze gemeente heeft 5 tot 10 procent van het aantal FTE niet ingevuld. Het blijkt lastig om deze vacatures op te vullen.
- d. Onze gemeente heeft meer dan 10 procent van het aantal FTE niet ingevuld. Het blijkt lastig om deze vacatures op te vullen.

Slechts 7% van alle gemeenten geeft aan dat alle arbeidsplaatsen bezet zijn en deze bij vertrek vrijwel altijd binnen de gewenste periode weer opgevuld kunnen worden. Dit betekent dat dit voor de overgrote meerderheid dus niet het geval is. Uit de toelichtingen bij antwoordkeuzes b, c en d blijkt dat voor veel gemeenten geldt dat vanwege de algemene arbeidsmarktkrapte het überhaupt moeilijk is om vacatures ongeacht het beleidsterrein/gebied. Dit komt overeen met de toelichtingen bij vraag 14a. Daarnaast worden ook veelal (specialistische) functies op vaak specifieke gebieden minder snel of lastig gevuld, zoals op het gebied van ICT, financiën, ruimtelijk-, fysiek- en sociaal domein. Meerdere gemeenten maken hierdoor ook gedwongen gebruik van (tijdelijke) externe inhuur om de openstaande vacatures te vullen. Opvallend is dat bij gemeenten waar meer dan 5% van het FTE niet gevuld is, het voornamelijk lijkt te gaan om kleinere/middelgrote gemeenten met minder dan 50.000 inwoners (81%). Meerdere kleinere gemeenten geven ook aan dat het voor hun moeilijk is om te concurreren met grotere omliggende gemeenten als het gaat om het werven van personeel.

Toelichtingen vraag 15

"Deel van de vacatures is moeilijk in te vullen gezien schaarste in de markt, een deel van deze functies wordt ingevuld via inhuur vanwege deze moeilijk vervulbare vacatures."

"We vullen alle vacatures uiteindelijk wel in, maar het duurt vaak wat langer. De beleidsterreinen waar wij vooral krapte ervaren zijn specialistische rollen in het ruimtelijk domein (bv. WABO), juridische functies (bijv. bezwaar en beroep) en financiële functies (bijv. Planning & Control). Dat zijn vaak dusdanig specialistische functies dat de markt daarvan kleiner is."

"In feite zijn maar een paar vacatures daadwerkelijk niet ingevuld. Dit komt doordat we nu vaak genoodzaakt zijn moeilijk invulbare vacatures in te vullen door gebruik te maken van externe inhuur. Krapte zit vooral in het ruimtelijk domein (inclusief vergunningen, toezicht en handhaving), in de hoger ingeschaalde, strategische functies en zeer specialistische functies."

3. Relevante ervaringen voor 2025

Algemeen

Vanuit het veld worden er verschillende signalen opgevangen waaruit blijkt dat er ruimte is voor verbetering in het proces en dat betere communicatie naar de respondenten toe wenselijk is. Daarnaast hebben verschillende gemeenten in hun toelichtingen op een paar vragen aangegeven dat deze niet goed te beantwoorden zijn en om meer duidelijkheid vragen. Dit zijn belangrijke signalen die moeten worden meegenomen in het proces voor komend jaar.

Algemene toelichtingen

"Doelstelling van de enquête is (nog steeds) onvoldoende helder. Uitvoeringsinformatie (IV3) wordt door elke gemeente aangeleverd bij het Ministerie en in zowel de begroting als rekening vindt een uiteenzetting plaats van de financiële positie enerzijds en ontwikkelingen anderzijds. Zowel de begroting als de jaarrekening wordt toegestuurd aan de provincies en er vindt een beoordeling plaats van de begroting als onderdeel van het provinciaal financieel toezicht. Wij vinden vraagstellingen op onderdelen suggestief met onvoldoende ruimte/mogelijkheden voor de context en de inhoud. Op basis van de gestelde vragen kunnen er verkeerde conclusies getrokken worden en niet duidelijk is wat er nu concreet met de uitkomsten gebeurt. Als het gaat om de ontwikkelingen die de relevante beleidsterreinen raken is de VNG als vertegenwoordiger van alle gemeenten die deze ontwikkelingen integraal zichtbaar en bespreekbaar maakt. Daarom hebben wij (ambtelijk) bedenkingen bij de verschillende vragen en verzoeken u bij volgende enquêtes de vragen te toetsten aan criteria zoals objectiviteit, éénduidige uitlegbaarheid en bestaande uitvoeringsinformatie en lopende en afgeronde onderzoeken."

"Ik vind de vragen in deze enquête moeilijk te beantwoorden. De vragen zijn erg algemeen en soms ook onduidelijk. Bovendien is het te geven antwoord voor meerderlei uitleg vatbaar. Veelal dekt het geven van één antwoord maar een beperkt deel van de lading. Door alleen één antwoord aan te kruisen is het risico groot dat er een andere interpretatie aan wordt gegeven dan de werkelijke situatie is. Bij elk antwoord hoort n.l. veelal context met een gemeente-specifieke duiding."

"Er zijn en worden diverse onderzoeken gedaan naar de (algemene) problematiek van de financiële positie van gemeenten. Wij zijn van mening dat het niet de juiste vragen zijn om daar op deze wijze naar te kijken en enkel de begroting 2023-2026 als uitgangspunt te nemen. Het heeft ook te maken met keuzes die al gemaakt zijn, door het ontbreken van voldoende structurele middelen en uitstel van onderhoud, opgaves, lagere kwaliteitsniveaus etc. Daarnaast worden uitdagingen incidenteel opgepakt vanwege het ontbreken van voldoende structurele middelen. Wij gaan n.l. geen structurele verplichtingen aan indien structurele baten ontbreken. De vraagstellingen worden teveel financieel aangevlogen.

Toelichting vraag 2 optie a:

De grootste (financiële) uitdagingen zijn bij zowel uw ministerie als provincie(s) genoegzaam bekend."

Wijziging in het onderzoek en het vragenformulier

In het verleden is de uitvoering van het onderzoek via internet altijd goed bevallen. Dit zal in de kern ook niet veranderen. Wel wordt er bezien wat de mogelijkheden zijn voor een andere vormgeving waardoor het de gemak van het invullen van de vragenlijst wordt bevordert maar ook waardoor de resultaten makkelijker te analyseren zijn. Denk hierbij aan de mogelijkheid voor een interactief dashboard voor zowel de respondenten als voor de toezichthouders en voor BZK. Hierover zal BZK in gesprek gaan en onderzoeken wat de mogelijkheden hiervoor zijn.

Wijzigingen in de vragen

Jaarlijks wordt er bij de provinciale financieel toezichthouders geïnventariseerd waar de informatiebehoefte ligt, welke vragen relevant zijn, welke kunnen worden toegevoegd of geschrapt en welke vragen aanscherping behoeven. De insteek is om de vragenlijst zo veel mogelijk hetzelfde te houden waardoor het mogelijk is om trends en veranderingen waar te nemen. Voor komend jaar zal dit ook weer het geval zijn.